

Kelepçelenmek İstenen Kampüsler

PANDEMI SONRAŞI KAMPÜSLERDE
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA
ÖRGÜTLENME VE BARIŞÇIL TOPLANTI HAKKI

Temmuz 2023

Sivil Alan Araştırmaları
Derneği

İçindekiler

0

Özet

1

Giriş

2

Neden Kampüslerde
Örgütlenme Özgürlüğünü
İzliyoruz?

3

Yöntem

4

Kampüste İfade, Toplanma ve
Örgütlenme Özgürlüğü

5

Pandemi ve Çevrim İçi Eğitim
Kararının Etkileri

6

İhtiyaçlar

7

Sonuç

Bu rapor,
Sivil Alan Araştırmaları Derneği
tarafından hazırlanmıştır.
CSSA | Temmuz 2023

Bu rapor, Etkiniz AB Programı kapsamında
Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir.
İçeriğinden yalnızca Sivil Alan Araştırmaları
Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa
Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Çalışmayı yürüttüğümüz sırada Etkiniz ekibinin değerli üyesi ve projemizin danışmanlarından Murat Çekiç'i kaybettiğimiz haberiyle sarsıldık. Sivil topluma çok değerli katkıları olan sevgili Murat Çekiç'i bu vesileyle anarken bu çalışmayı anısına ithaf ediyoruz.

İfade özgürlüğü ve örgütlenme ile barışçıl toplantı hakları, demokratik toplumların temel taşlarından olup birbiri ile oldukça yakın ilişkide çalışırlar. İfade özgürlüğü, bireylerin düşüncelerini ifade etme ve bilgi alışverişinde bulunma hakkını içerir. Bu özgürlük, sivil toplumun farklı görüşleri ve perspektifleri tartışabilmesini sağlar. Örgütlenme ve barışçıl toplantı hakları ise bireylerin topluluklar oluşturarak ortak amaçlar etrafında bir araya gelme hakkını güvence altına alır. İfade özgürlüğü, örgütlenme ve barışçıl toplantı haklarıyla iç içe geçmiştir, zira bireylerin fikirlerini ifade etmelerinin ve savunmalarının en önemli araçları örgütlenmek ve toplantılar düzenlemektir. Bu haklar, demokratik katılımın ve kamuoyunun oluşumunun temelini oluşturur. İfade özgürlüğü ile örgütlenme ve barışçıl toplantı hakları, demokratik toplumların işleyişinde birbirini tamamlayan ve güçlendiren temel unsurlar olarak ön plana çıkar.

Üniversite kampüsleri, öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri, barışçıl toplantılar düzenleyebilmeleri ve örgütlenme haklarını kullanabilmeleri için özgür ve demokratik alanlar olmalıdır. Ne yazık ki, Türkiye'deki üniversite kampüslerinde sık sık bu hakların engellendiği durumlar yaşanmaktadır. Hükümet ve üniversite idareleri bu engellemeleri hayata geçirmek için her fırsatı kullanmaktadır. İfade özgürlüğü sınırlamaları, öğrencilerin farklı düşünceleri ve eleştirileri açıkça ifade etmeleri nedeniyle cezalandırılmalarına neden olmaktadır. Barışçıl toplantı haklarına getirilen kısıtlamalar, öğrenci topluluklarının veya örgütlerin ortak amaçlar etrafında bir araya gelmelerini zorlaştırmaktadır. Örgütlenme haklarının engellenmesi ise öğrencilerin sivil toplum faaliyetlerine katılımını ve demokratik karar alma süreçlerine etkin bir şekilde dahil olmalarını engellemektedir. Bu tür kısıtlamalar, üniversite kampüslerinin demokratik ve özgür atmosferini zayıflatarak, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimine olumsuz etki etmektedir. Oysa ki üniversiteler, çeşitli görüşleri barındıran birçok farklı bireyin katılımına ve ifade özgürlüğüne saygı duyan, demokratik değerlere uygun bir ortam sağlamak için çaba göstermelidir.

Özellikle pandemi sürecinde alınan tedbirlerin olağanlaştırıldığı ve pandemi sonrası dönemde ise üniversite kampüslerinde ifade, örgütlenme ve barışçıl gösteri haklarının kullanılmasını engelleyen kısıtlamaların dayatıldığı bir dönemden geçiyoruz. Aşağıda örnekleri ile açıklamaya çalıştığımız bu durumun öğrencilerin hayatlarında önemli etkileri oluyor.

Yürüttüğümüz insan hakları izleme çalışması sırasında, en sık karşılaştığımız sorunlar arasında özellikle ifade özgürlüğünü kullanan, protestolara katılan öğrencilere karşı idari soruşturmalar ve ceza davaları açılması öne çıkıyor. Bu soruşturma ve davalar neticesinde öğrenciler eğitim hakkının engellenmesi başta olmak üzere burs kesilmesi, yurttan çıkarma, okuldan uzaklaştırma, gözaltı ya da tutuklama, hapis cezası gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalıyor. Bunun öğrencilerin eğitim hayatında maddi karşılığı da oluyor.

Özellikle barışçıl toplantı haklarını kullanmak amacıyla örgütlenen öğrencilere yönelik yargısal baskılar, disiplin soruşturmaları, uzun süreli davalara maruz kalma, yurtdışına çıkış yasakları, uzaklaştırma cezaları gibi cezalar, öğrencileri damgalamakla kalmayıp henüz örgütlenme süreçlerine katılmamış olan öğrencilerin de haklarını kullanmaktan kaçınmasına neden olmakta, caydırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu şekilde, hak kullanımına yönelik yaptırımlar, hakkın ihlal edilmesine yol açarken somut bir yaptırım olmaksızın öğrencilerin örgütlenme hakkını kullanmaktan çekinmesi, sürekli ve belirsiz bir ihlal şeklini alarak tespit edilmesini güçleştirmektedir.

Devlet üniversitelerinde yaygın olarak uygulanan "LGBTİ+lara kulüpleşme yasağı"nın son yıllarda kampüslerde etkinlik yasaklarına kadar uzandığı tespit edilmiştir. Bu durum, LGBTİ+ öğrencilerin kampüslerde özgürce bir araya gelebilmeleri için uygun koşulların yaratılması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Resmî kulüp statüsüne sahip olmanın, birçok topluluğun hem öğrenciler arasındaki saygınlığı hem de üniversitelerde ödenek ve kampüs imkânlarından yararlanma konusundaki hayati önemine dikkat çekiyoruz.

Öğrenci topluluğu ya da kulüp kurmaya ilişkin idari uygulamaların üniversiteler arasında farklılık gösterdiğini gözlemledik. İstanbul'daki bir vakıf üniversitesinde LGBTİ+ kulübü kurmanın zor olmadığını fakat bir devlet üniversitesinde bu konuda üniversite yönetimiyle dahi iletişim kurmanın mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca büyükşehirlerdeki üniversitelerde yaşanan sorunların, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kolluk kuvvetlerinin kampüs yaşamına müdahalesi gibi farklı boyutlarda yaşandığını tespit ettik. Pandemi nedeniyle kulüp ve topluluk etkinliklerinin sıkça engellendiği bilinmektedir.

I. Giriş

Sivil Alan Çalışmaları Derneği (CSSA) olarak sivil alanı korumak ve genişletmek amacıyla bir grup genç insan hakları savunucusunun girişimiyle yola çıktık. Ağırlıklı olarak ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü alanlarında çalışmalar yapmak amacıyla Ekim 2018'de İstanbul'da kurulduk. Çabalarımızı özellikle temel hak ve özgürlüklerini kullandıkları için risk altında olan genç, öğrenci hak savunucularını savunmaya yoğunlaştırıyoruz. Ayrıca gençler için aktif, katılımcı, doğrudan katılım için bir ortam yaratmayı ve gençleri demokratik süreçlerden dışlanmanın sonuçlarını ortadan kaldıracak beceri ve bilgilerle donatmayı amaçlıyoruz.

CSSA olarak, 2019 yılında "Kampüste İfade Özgürlüğü" programıyla Türkiye'nin dört bir yanındaki üniversitelerde yaşanan hak ihlallerini kayıt altına almaya, aktivist öğrencilerin davalarını izlemeye, üniversite kulüpleri ile görüşmeler gerçekleştirerek örgütlenme özgürlüğü ve diğer alanlardaki ihtiyaçları tespit etmeye, öğrencilerin talepleri doğrultusunda temel olarak öğrenci mücadelesini her anlamda desteklemeyi amaçladığımız bir çalışma yürütmeye başladık. Bu çalışma kapsamında bugüne dek "Sivil Alan Olarak Kampüsler: Türkiye'deki Üniversitelerde 3 Temel Hak ve Özgürlük - 2021"^[1] ve "Haberlerdeki Üniversite: Medya Gözlem Raporu - 2021"^[2] adıyla iki adet rapor yayınladık.

Lozan Üniversitesi tarafından Avrupa konseyi için hazırlanan 2022 Ceza İstatistikleri Raporu, 31 Ocak 2022 itibarıyla Avrupa Konseyi üyesi 48 ülkede arasında Türkiye'nin Avrupa'nın cezaevlerinde en çok tutuklu ve hükümlü bulunan ülkesi olduğu gösteriyor.^[3] Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verilerine göre ise 31 Mart 2022 tarihi itibarıyla 18 yaş altı 2.076 tutuklu ve hükümlü bulunuyor hapisanelerde.^[4] Bu rakamlar ile Türkiye, Avrupa'da en fazla çocuk ve genç mahpusun, Avrupa'da en fazla öğrenci mahpusun ve Avrupa'da en fazla öğrenci ve genç aktivistin hapisanede olduğu ve yargılandığı ülke.^[5]

İzlediğimiz davalardan, takip ettiğimiz öğrenci gruplarından ve medya taramalarımızdan çıkardığımız sonuçlardan biri de gençlerin hatırı sayılır bir bölümünün sadece temel haklarını kullanmaya ve demokratik süreçlere doğrudan katılmaya çalıştıkları için bu tedbirlerle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir.

Üniversite [öğrenci] aktivizmi dünyanın dört bir yanındaki toplumsal muhalefetin merkezinde ya da itici gücü olmuştur. Muhafazakâr ya da ilerici olsun, müesses nizam sürekli olarak öğrenci aktivizmini yasal ya da idari uygulamalarla kısıtlamaya çalışmaktadır. Türkiye gibi bir ülkede öğrenciler çok daha ciddi yaptırım ve tacizlerle karşı karşıya. Genç kuşakların ve öğrenci girişimlerinin sık sık gözaltı, soruşturma ve tutuklamalarla karşılaşması, örgütlenme, ifade, toplanma ve siyasi hayata katılım özgürlüklerinin kullanılmasının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu öğrenci hak savunucuları, özellikle gözaltı ve tutuklanma riski, idari veya disiplin tedbirleri riski ve cezai kovuşturma riski altındadır. En önemlisi, yüksek siyasi bilince sahip olmalarına rağmen, çoğunlukla haklarının ve tehdit altında izleyecekleri doğru yolun farkında değiller.

CSSA, gençlerin, özellikle de genç aktivistlerin, öğrencilerin ve risk altındaki yeni nesil insan hakları savunucularının kapsayıcılığı ve demokratik katılımı alanında çalışan az sayıdaki kuruluşun biridir. Çalışma metodolojimiz de strateji ve projelerimizin tasarlanması, geliştirilmesinde hedef gruplarımızın temsilcilerini dahil etmeye dayanmaktadır.

[1] Sivil Alan Araştırmaları Derneği (CSSA), [Sivil Alan Olarak Kampüsler: Türkiye'deki Üniversitelerde 3 Temel Hak ve Özgürlük](#), 2021.

[2] CSSA, [Haberlerdeki Üniversite: Medya Gözlem Raporu](#), 2021.

[3] Türkiye'deki toplam mahpus sayısı neredeyse bütün Avrupa'daki mahpus sayısına yakın. bkz. Council of Europe & University of Lausanne, [SPACE 1 - 2022 - Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations](#), 2023.

[4] Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, [Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları](#), 2022.

[5] Children of Prisoner Europe, [Juveniles / minors](#). Ayrıca ilgili bir veri kümesi için [bkz.](#)

CSSA olarak öncelikli hedefimiz sivil alanı korumak ve genişletmektir. Bunu yaparken de gençlerin, genç aktivistlerin, öğrencilerin ve yeni nesil insan hakları savunucularının demokrasi ve insan hakları alanına dolaylı değil doğrudan katılmalarını sağlayacak araçlar geliştirmek ve bu katılımı engelleyen ya da bu süreçlerden dışlanmalarına neden olan faktörleri ortadan kaldırmak üzere çalışmak öncelikli faaliyet alanımız.

Etkiniz desteğiyle yürüttüğümüz insan hakları izlemesi çalışmasında ise pandemi koşullarının ve çevrim içi eğitime geçişin üniversitelerde örgütlenme özgürlüğü üzerindeki -tahmin ettiğimiz fakat ayrıntılarını meselenin öznelinden duymak istediğimiz- etkilerini tespit etmeyi amaçladık. Düzenli iletişim hâlinde olduğumuz 60'dan fazla öğrenci kulübüyle, sosyal medya aracılığıyla, dayanışma içinde olduğumuz diğer sivil toplum örgütleri ve ağlarla paylaştığımız çalışmamızı oluşturan anket çalışmasının ve derinlemesine mülakatların sonucunun, her fırsatta keyfi bir biçimde ara verilen örgün eğitim konusundaki mücadeleye katkı sunacağını umuyoruz.

Türkiye'de üniversiteler ve üniversite öğrencileri üzerindeki baskının günden güne arttığına, hedef haline getirildiklerine tanık oluyoruz. İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de[6] ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin II. maddesinde[7] tanımlanan ve koruma altına alınmış olan barışçıl toplantı, örgütlenme özgürlüğü haklarının yaygın ve sistematik bir biçimde ihlal edildiğini görüyoruz. Bu durum küresel salgın koşullarında daha da vahim bir hal almıştır. "Pandemi sonrası kampüslerde ifade özgürlüğü bağlamında örgütlenme ve barışçıl toplantı hakkı" alt başlıklı insan hakları izleme çalışmasında amaçlarımız özellikle son 3 yılda yaşananları kayıt altına almak, üniversitelerde ifade özgürlüğü bağlamında toplanma ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engelleri ortaya çıkarmak, bu hakların kullanımını engelleme eğilimlerini belirlemek ve sonuç olarak öğrenciler ile üniversitelerin bu haklar bakımından daha özgürlükçü bir alanda varlıklarını sürdürmelerine katkıda bulunmaktır.[8]

Araştırmayı yaptığımız sırada:

- 6 Şubat 2023 tarihinde ikisi de Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen büyük depremler ve sebep oldukları yıkımın neticesinde Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) kararı ile depremden etkilenen 10 ilde yüksek öğretime [ara verildi](#). Yine aynı gün, yurt ve kampüs imkanlarının depremden etkilenenler için kullanılabilmesi için çevre 11 ilde de yüksek öğretime [ara verildi](#).
- 2 Şubat 2023 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partili (AKP) Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın deprem bölgesine yaptığı ziyarette tüm ülkede uzaktan eğitime geçilmesi ve Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) yurtlarının depremlere tahsis edilmesi [tali-matlarını vermesinin](#) ardından, aynı gün YÖK 2022-23 eğitim-öğretim yılının bahar döneminin uzaktan eğitime döndürülmesine dair bir [karar aldı](#). Takip eden günlerde birçok üniversitede öğrenciler örgütlendi ve karara dair itirazlarını [dile getirdi](#).
- [Uzaktan eğitime karşı](#) birçok protesto düzenlendi: 13 Şubat 2023 tarihinde [İstanbul Üniversitesi](#) öğrenci kulüplerinin çağrısıyla Beyazıt Kampüsü önünde uzaktan eğitim kararının geri alınması ve depremlere KYK yurtlarından daha iyi barınma imkanları sağlanması talep edilen bir basın açıklaması gerçekleştirildi. 15 Şubat 2023 tarihinde [Yıldız Teknik Üniversitesi](#) öğrencileri basın açıklamasına müteakiben toplu dilekçe verdi. 16 Şubat 2023 tarihinde ise [Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi](#) öğrenci rant ve talan siyasetinin yarattığı yıkımın faturasının kendilerine kesilmesine karşı basın açıklaması gerçekleştirdi.

[6] Türkiye Büyük Millet Meclisi, [Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu \(1/589\)](#), 2003.

[7] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi](#).

[8] Öğrenci kuşakları arasındaki ilişkiye, deneyim aktarımına ket vurduğunu düşündüğümüz bu [pandemi ve ortaya çıkardığı birçok] sorunun farklı tezahürlerini daha kapsayıcı bir izleme ve raporlama çalışması ile belgelemek, Türkiye'nin farklı bölgelerinde bu [aktarım] mekanizmaların nasıl işlediğini de görünürlük kılmak bu çalışmanın dolaylı, ikinci bir çıktısı olacaktır.

- 17 Şubat 2023 tarihinde YÖK Başkanı Erol Özvar yaptığı açıklamada 20 Şubat 2023 itibariyle yüksek öğretimin başlayabileceğinin kararının alındığı [duyurdu](#).
- 20 Şubat 2023 tarihinde uzaktan eğitime karşı 2 protesto [gerçekleşti](#). İlkinde polis, öğrencilere müdahale etti ve [gözaltına aldı](#). Aynı gün, Sahne Sanatları Öğrenci Dayanışması'nın yapmaya çalıştığı protestoda basın açıklaması okunmaya başlandığı gibi polis, öğrencileri ablukaya alıp basın ve vatandaşı alandan uzaklaştırdı. Basın açıklaması bittikten sonra öğrenciler dağıtıldı.
- 20 Şubat 2023 tarihinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Senatosu [hibrit eğitim](#) kararı aldıktan hemen sonra aynı gün gelen bir e-posta ile öğrenciler 7 saat içinde yurda gelmezlerse [yurttan atılacaklarını](#) öğrendiler. 21-22 Şubat 2023 tarihinde öğrenciler Rektörlük binası önünde nöbet tuttular. İtirazın ardından, 22 Şubat 2023 tarihinde, öğrenci tarafı, idare tarafından toplantı almaya çağırıldı ve toplantı sonucu öğrenciler kararı [geri çekti](#). [9]

2. Neden kampüslerde örgütlenme özgürlüğünü izliyoruz?

Pandemi döneminde üniversitelerin kapatılması kararının ardından öğrencilerin çoğu üniversite öğrenimi gördüğü kentlerden, ailelerinin bulunduğu kentlere döndü. Böylece öğrencilerin yan yana gelme ihtimalleri oldukça azaldığı için öğrenci eylemlerinin de zayıflayacağı öngörüldü ancak durum tam tersi oldu.

Söz gelimi, 2016'da uygulanan Olağanüstü Hal (OHAL) sonrasında yaşanan en yaygın, en uzun süreli ve en kitlesel öğrenci eylemi niteliğinde olan Boğaziçi Direnişi, 4 Ocak 2021'de başladı. Pandeminin 2. yılında Boğaziçi Üniversitesi Rektörlüğüne eski AKP milletvekili aday adayı Melih Bulu atandı. Başta Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri olmak üzere, diğer üniversitelerin öğrencileri, mezunlar ve destekçiler, [#KayyumRektörİstemiyoruz](#) diyerek atama kararına karşı çıktı ve bugün yıllardır süren bu eylem Boğaziçi Direnişi'nin başlangıcı oldu.^[10] Boğaziçi Direnişi ilerleyen aşamalarda üniversite içinden ve dışından farklı bileşenleri içerse de ilk olarak Boğaziçi Dayanışması'nın çağrısı ile başladı. Boğaziçi Dayanışması, pandemiden önce yapılan son öğrenci eylemi olan İstanbul Üniversitesi yemekhane protestolarının etkisiyle Boğaziçi Üniversitesi'nde yemekhane zamlarını protesto etmek üzere bir araya gelen bir grup Boğaziçi Üniversitesi öğrencisinden oluşuyordu. "Kayyum rektör istemiyoruz" eylemlerinin çağrıcılığını üstlenmesiyle başlayan süreçte genişleyerek ilkeleri ve talepleri sahiplenen bütün Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin demokratik katılımına açık bir örgütlenme zeminine dönüştü. Dayanışma, 1 Ekim 2021'de yaptığı çağrıyla kendini lağvederek 4 Ekim 2021 itibarıyla Boğaziçi Öğrenci Meclisi haline geldi ve karar mekanizmalarını netleştirerek alt komisyonlarını belirledi. Bunlardan biri ve en faal olanı Patriyarkayla Mücadele Komisyonu pandemiyi de içeren süreçte Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri için bir örgütlenme zemini oldu.

Pandemi döneminde öne çıkan örgütlenme deneyimlerinden en genel olanı da Boğaziçi Dayanışması'nın etkisiyle diğer üniversitelerde kurulan dayanışmalar oldu. Hemen bütün büyük kentlerde ve üniversitelerde kurulan öğrenci dayanışmaları Boğaziçi Direnişi'nin yaygınlaşmasına ve ülke çapında bir harekete dönüşmesine katkı sunsa da kuruldukları üniversitelerde yerleşik hâle gelmek konusunda büyük oranda başarılı olmadı.

Uzaktan eğitim kararının ardından genellikle ailelerinin yanına dönmek durumunda kalan öğrenciler için üç temel sorun öne çıktı: İlki eğitime erişim ile ilgili oldu. Hem üniversitelerin altyapılarındaki yetersizlikler hem de bütün öğrencilerin uzaktan eğitime erişmeye elverişli imkânlara sahip olmaması sebebiyle öğrencilerin tahmini %36'sı eğitime erişemedi ve derslere katılım %20 düzeyinde seyretti.^[11] İkinci temel sorun ise aile evine dönmekle ekonomik etkilerine ilişkin oldu. Bu olgu, ilk olarak öğrencilerin büyük kentlerdeki yaptığı harcamanın ortadan kalkmasıyla ortaya çıksa da ikinci aşamada uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim gibi temel bir sorumluluk olarak algılanmaması sebebiyle çalışma zorunluluğu olarak gündeme geldi. Öğrencilerin bir kısmı aile bütçesine destek olma gerekçesiyle tam zamanlı çalışmak durumunda kaldı. Bu durum öğrencilik ilişkilerini olumsuz etkilediği gibi öğrenciler arasında sürdürülebilir örgütlenmeler (örneğin kulüplerin yeni üyelerle buluşması gibi) oluşmasının önünde de engel teşkil etti. Üçüncü temel sorun ise güvenli alanlara ilişkin oldu. Kadınlar ve LGBTI+lar başta olmak üzere büyük kentlerde bir düzeyde güvenli ve görece özgür alanlar oluşturabilen veya kampüslerin görece eşitlikçi ortamında hayatını sürdüren öğrencilerin hayat koşulları değişti. Bu sorun kendini gerçekleştirilememeye, düşünsel ve sosyal erozyon, güvenlik endişesi olarak kendini gösterdi.

Pandeminin öğrencileri kitlesel olarak etkilediği önemli başlıklardan biri olan yurt sorunu ise geride bıraktığımız dönemde öğrenci hareketinin ana gündemlerinden biri olarak öne çıktı.

[10] CSSA, [Boğaziçi Direnişi Kronolojisi](#).
[11] CSSA, [#HerHaldeHaklarımızVar](#), 2023.

19 Eylül 2021'de başlayan barınma nöbeti eylemlerini organize eden Barınmıyoruz Hareketi; öğrencilerin yurt, apart ve öğrenci evlerinde yaşadığı sorunları gündeme taşıdı. Özellikle ev kiralalarının ve özel öğrenci apartlarının fiyatlarında görülen fahiş artış ile KYK yurtlarında yaşanan kontenjan sorununa dikkat çeken eylemlerde öğrenciler 7 gece boyunca 10 kent'in parklarında sabahladı, toplamda 24 ilde barınma eylemleri organize edildi. [#Barınmıyoruz](#) etiketiyle Türkiye'de ve dünyada gündem olan eylemlere, hedef gösteren bir yaklaşımla da olsa açıklanan resmî rakamlara göre en az 2243 kişi katıldı. Parklardaki barınma nöbetlerini eğitim döneminin başlamasıyla birlikte yurtlarda kitlesel protestolar izledi. Barınmıyoruz Hareketinin etkisiyle ortaya çıktığı açıkça görülebilse de yurt eylemlerinde somut bir örgütlenme zemini ortaya çıkmadı. Binlerce öğrencinin katıldığı bu protestolarda yurtlarda temizlik, güvenlik, beslenme, internet kotası gibi talepler öne çıktı.

Uzaktan eğitim dönemi boyunca eğitime erişimde imkân eşitsizliği, çevrim içi sınav uygulamasından doğan sorunlar, yüz yüze sınav uygulamasında ısrar edilmesi gibi başlıklarda çoğunluğu sosyal medya eksenli onlarca mücadele yürütüldü. Ciddi bir kısmı kazanımla sonuçlanan bu çalışmalarını genellikle yukarıda bahsettiğimiz öğrenci dayanışmaları organize etti. Vakıf üniversitelerinde bu sorunlara ek olarak eğitim ücretleriyle ilgili mücadeleler de gelişti. Bu süreçte yetkililerin sorumluluklarına dair ise "Sivil Alan Olarak Kampüsler: Türkiye'deki Üniversitelerde 3 Temel Hak ve Özgürlük" adlı raporumuzda şu ifadelere yer vermiştik:

Sivil Alan Olarak Kampüsler: Türkiye'deki Üniversitelerde

3 Temel Hak ve Özgürlük

Mart ayında pandeminin Türkiye'de yayılmasıyla beraber üniversiteler uzaktan eğitime geçti ve öğrenciler kampüslerden ve yurtlardan ayrıldı. 3 hafta boyunca kapalı olacağı duyurulan üniversiteler, ilk kapatıldığı tarihten bugüne hiç açılmadı. Bu durum, öğrencilerin başta ders materyalleri olmak üzere çoğu eşyasını yanına almadan öğrenim gördükleri kentlerden ayrılmaları sebebiyle birçok sorun ortaya çıkardı. Pandemi esnasında eğitimin uzaktan bir şekilde devam etmesi öğrenim hakkına dair birçok ihlal doğurdu. Öğrencilerin bu süreçte karşılaştığı sıkıntılara çözüm üretmeye çalışmak yerine onlara "kayıt dondurma hakkı" veren YÖK, aynı zamanda süreci yönetmeleri konusunda takdiri üniversite yönetimlerine bıraktı. Bu durum öğrenciler arasında katmanlı eşitsizliklere ve ihlallere yol açtı.

3. Yöntem

Çalışmamız kapsamında, sadece 18 yaş ve üzeri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve Türkiye’de bir üniversitede örgün öğrenim gören öğrencilere açık olacak şekilde çevrim içi bir anket ve ayrıca Zoom uygulaması üzerinden yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar yaptık. Öğrencilerin temelde kampüste ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve barışçıl toplantı hakkı konusunda yaşadıkları hak ihallerini saptayabilmek, haklarına dair bilgilerini ölçmek ve kampüsteki ihtiyaçlarını belirleyebilmek amacıyla hareket ettik.

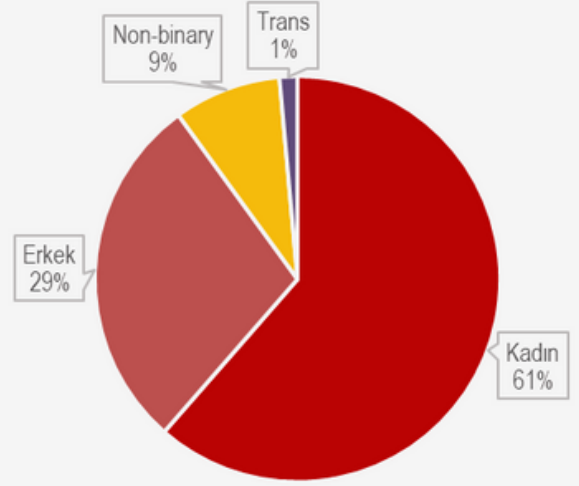
Ocak 2023 ile Mayıs 2023 tarihleri arasında yapılan anket çalışmasını, çevrim içi bir şekilde yaygınlaştırdık. Sosyal medya hesaplarımız, üyesi olduğumuz ağların e-posta grupları ve her ay çıkardığımız Öğrenci Haberleri Bülteni’ni gönderdiğimiz e-posta hesapları üzerinden anketi paylaştık. Ayrıca Zoom uygulaması üzerinden de yüz yüze yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde öğrencileri anket ve mülakat çalışmasından haberdar ettik.

Anket ve mülakat çalışmalarına başlamadan önce “Sivil Alan Olarak Kampüsler: Türkiye’deki Üniversitelerde 3 Temel Hak ve Özgürlük Raporu” için öğrenci kulüpleri, toplulukları ve inisiyatifleri üzerine yapmış olduğumuz tarama çalışmasından yararlandık. Bu çalışma için oluşturduğumuz üniversitelerin resmi sayfalarından çektiğimiz kulüplerin ve üniversite yönetimi tarafından resmî olarak tanınmayan ya da tanınmayı tercih etmeyen toplulukların/inisiyatiflerin listesini güncelledik. Bu güncelleme ile birlikte listede yer alan 276 kulüp, 63 topluluk ve 77 inisiyatif ile mail ve sosyal medya üzerinden iletişim kurmaya çalıştık.

Üniversitelerdeki artan baskı ile kulüplerin ve toplulukların üniversitelerde kendilerini ifade edebilecekleri demokratik bir zemin bulamaması, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketi ve ardından üniversitelerde uzaktan eğitime geçilmesi daha fazla topluluk/kulüp ve öğrenci ile iletişime geçmemizi engelleyen faktörler olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte ulaşmak istediğimiz hedef kitlemizin de kampüslerde hak kaybı yaşayan, kurulmasına izin verilmeyen, etkinlik düzenlenmesi yasaklanan; kadın, LGBTİ+, kültür-sanat, düşünce toplulukları ve kulüpleri olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmalarımızın sonunda 30’u aşkın çevrim içi toplantı düzenledik ve anket çalışmamıza toplam 71 öğrenci katıldı. Cinsiyet kimliğiyle ilgili sorduğumuz soruya 43 kişi kadın, 20 kişi erkek, 6 kişi non-binary, 1 kişi de trans yanıtını verdi ve bir kişi bu soruyu yanıtsız bıraktı.

Cinsiyet Kimliğine Göre Ankete Katılım

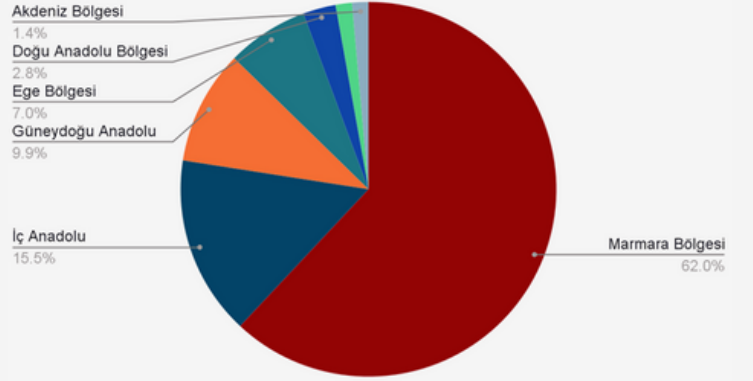

Ankete Marmara Bölgesinden 44, İç Anadolu Bölgesinden 11, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden 7, Ege Bölgesinden 5, Doğu Anadolu Bölgesinden 2, Karadeniz Bölgesinden 1 ve Akdeniz Bölgesinden 1 kişi katıldı.

Araştırma sürecini ise iki aşamalı bir şekilde planladık ve mülakata katılacak kişinin anketi doldurmuş olma şartını getirdik. Buradaki amacımız, öğrencilerin ankete verdiği cevapları daha ayrıntılı bir biçimde dinleyebilme imkanı yaratmaktır. Anketi dolduran öğrenciye mülakat aşamasına dahil olmak istiyorsa, ankette belirttiği adres üzerinden ikinci aşama için e-posta yolladık. Mülakata katılım sağlamak istediğini ifade eden 25 kişiye e-posta aracılığıyla ulaştık ve hatırlatmaların ardından Mayıs 2023 ile Haziran 2023 tarihleri arasında 10 öğrenci ile mülakat aşamasını sonuçlandırdık. Mülakat görüşmelerini Zoom uygulaması üzerinden çevrim içi bir şekilde ve yüz yüze gerçekleştirdik, ayrıca katılan öğrencilerin her birinden kayıt için sözlü onam aldık. Mülakata katılan öğrencilerin adlarını raporumuzda anonimleştirdik.

Öğrencilerin anonimliklerini ve güvenliklerini sağlamak için anket ve mülakata katılan öğrencilerin bulunduğu üniversiteler, üniversitelerin bulunduğu şehirlerdeki bölgeleri (İç Anadolu Bölgesi ya da Ege Bölgesi gibi) vererek aktaracağız. Üniversite sayısının en fazla olduğu üç il olduğu için İstanbul, Ankara ve İzmir’de bulunan üniversitelerdeki görüşmeleri ise şehir ismi vererek aktaracağız.

Bölgelere Göre Ankete Katılım

3.1

Anket Çalışmasına Hakkında

Araştırmanın anket kısmında 25 farklı üniversiteden öğrenciler katıldı. %81.7’si (n:58) devlet üniversitesinden, %18.3’ü (n:13) vakıf üniversitesinden öğrencilerdi. Öğrencilerin %71,8’i 2019-2022 yılları arasında üniversitelerine kaydolduğunu belirtti.

71 öğrencinin yaşlarının dağılımına baktığımızda %85.9’u (n:61) 18-24 yaş aralığında, %11.3’ü (n:8) 25-29 yaş aralığındadır, %2,8’i (n:2) ise 30 yaşın üzerindedir.

Ankete katılan öğrencilere “Politik olarak kendinizi konumlandığınız yer” başlığıyla, birden fazla şıkkı seçebilecekleri bir liste verdik. Anket katılımcılarının verdikleri yanıtlarda %57,7 ile sosyalist, %42,3 ile feminist, %36,6 solcu, %35 ile anti-kapitalist, %31 anti-empyralist, %29,6 ile komünist ilk sıralarda yer alıyor.

Şu anda öğrenim gördüğünüz üniversiteye kayıt yılınız:

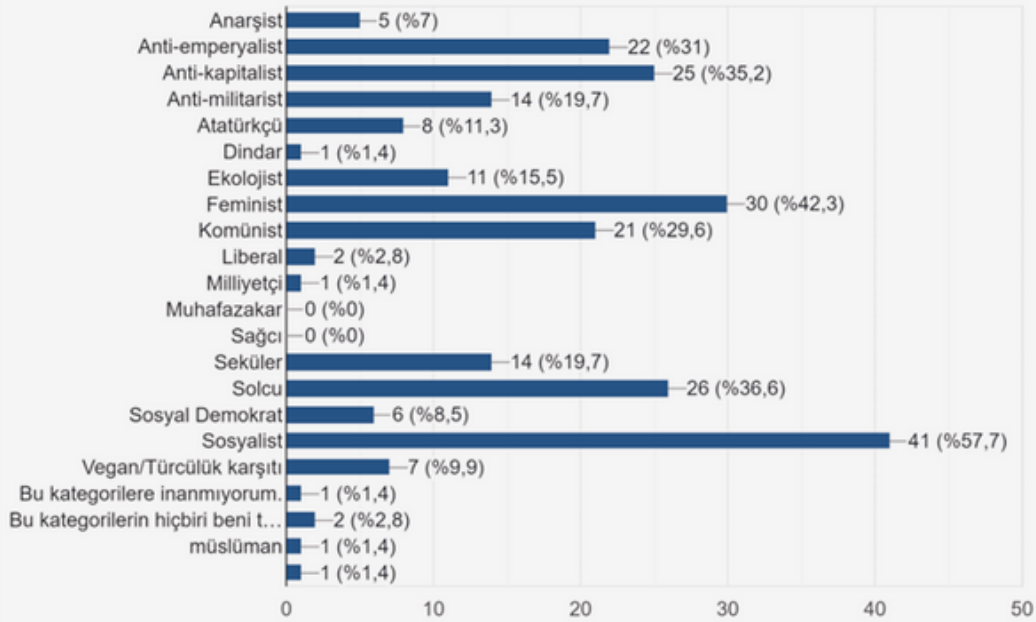
71 yanıt

Deprem sonrası yaşanan koşullar ve tekrar uzaktan eğitime geçilmesi sebebiyle öğrenci gündeminin değişmesi, hedeflenen sayıda anket katılımına ulaşamamız anketlerin temsil yeteneğini olumsuz yönde etkiledi. Anketlerde mülakata katılmayı kabul eden örneklem neredeyse tamamı hak ihlali deneyimlerini paylaşmayı tercih eden öğrenciler olduğu için, iyi uygulamalar konusunda verimiz kısıtlı kaldı. Öğrencilerin maruz kaldığı hak ihlallerini onların sesinden dinlemek ve belgelemek öncelikli hedefimiz olduğu için, bu örneklem sunduğu verinin çok kıymetli olduğunu düşünüyoruz.

Politik olarak kendinizi konumlandığınız yer (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.):

71 yanıt

3.2

Mülakatlar Hakkında

Üç ana bölümden oluşan mülakatlarda önce görüşme yapılan öğrencilere üniversite deneyimleri hakkında genel sorular yönelttik. Üniversite hakkında eğitimleri başlamadan önce beklentilerinin ne olduğunu ve şu andaki düşüncelerini sorduk. İkinci bölümdeki soruları birbirinden ayrılamaz haklar oldukları için "Kampüste İfade, Örgütlenme ve Toplanma Özgürlükleri" üzerine ama daha çok örgütlenme özgürlüğüne yoğunlaşarak kurduk. Öğrencilerin anketimize verdiği yanıtlarda kulüp deneyimi mevcutsa bu deneyimi derinlemesine konuştuk. Üçüncü ve son bölümde ise bir öğrenci olarak ihtiyaçları ve sivil toplumdan beklentileri hakkında sorular sorduk.

Ankette verdikleri cevapları detaylandırabilecekleri sorular yönelttik. Kulüp kurmaları engellendiyse ya da bursları kesildiyse buna dair sorular sorduk. Bunlara dair anketten elde ettiğimiz bir veri yoksa bu soruları tekrar öğrencilere yönlendirmedik.

Mülakata katılmak istediğini belirten 32 öğrenciye ulaştık ve geri dönüş yapan 10 öğrenci ile mülakatları gerçekleştirdik. Ortalama 30 dakika süren ve çevrim içi ve yüz yüze gerçekleştirdiğimiz mülakatlara 6 farklı şehirden ve 9 farklı üniversiteden öğrenci katıldı.

4. Kampüste ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü

İfade özgürlüğü ve örgütlenme ile barışçıl toplantı hakları, demokratik toplumların temel taşlarından ve birbiri ile oldukça yakın ilişkide çalışırlar. İfade özgürlüğü, bireylerin düşüncelerini ifade etme ve bilgi alışverişinde bulunma hakkını içerir. Bu özgürlük, sivil toplumun farklı görüşleri ve perspektifleri tartışabilmesini sağlar. Örgütlenme ve barışçıl toplantı hakları ise bireylerin topluluklar oluşturarak ortak amaçlar etrafında bir araya gelme hakkını güvence altına alır. İfade özgürlüğü, örgütlenme ve barışçıl toplantı haklarıyla iç içe geçmiştir, zira bireylerin fikirlerini ifade etmelerinin ve savunmalarının en önemli araçları örgütlenmek ve toplantılar düzenlemesidir. Bu haklar, demokratik katılımın ve kamuoyunun oluşumunun temelini oluşturur. İfade özgürlüğü ile örgütlenme ve barışçıl toplantı hakları, demokratik toplumların işleyişinde birbirini tamamlayan ve güçlendiren temel unsurlar olarak ön plana çıkar.

Türkiye’de üniversite kampüslerinde ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı ve barışçıl gösteri hakkı bağlamında belirgin sorunlar ve kısıtlamalar göze çarpmaktadır. Öğrencilerin demokratik haklarını kullanabilmeleri ve çeşitli görüşleri ifade edebilmeleri için sağlanması gereken güvenli ve özgür ortamın, zaman zaman baskı ve engellemelerle karşılaştığı görülmektedir. Ekonomik tehditler, yargı baskıları, cezai yaptırımlar ve özellikle kritik konularda toplulukların oluşturulmasını engelleyen yasaklamalar, üniversite kampüslerinin demokratik vizyonu ile çatışmaktadır. Bunun sonucunda, öğrencilerin örgütlenme ve ifade özgürlüğü haklarını kullanmaktan kaçındığı, böylece demokratik katılımın zayıfladığı ve çeşitliliğin engellendiği bir ortamın oluştuğu söylenebilir.

Üniversite kampüsleri, öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri, barışçıl toplantılar düzenleyebilmeleri ve örgütlenme haklarını kullanabilmeleri için özgür ve demokratik alanlar olmalıdır. Ne yazık ki, hükümet ve üniversite idareleri bu hakların kullanımının önüne geçecek engellemeleri hayata geçirmek için her fırsatı kullanıyor. İfade özgürlüğü sınırlamaları, öğrencilerin farklı düşünceleri ve eleştirileri açıkça ifade etmeleri nedeniyle cezalandırılmalarına neden oluyor. Barışçıl toplantı haklarına getirilen kısıtlamalar, öğrenci topluluklarının veya örgütlerin ortak amaçlar etrafında bir araya gelmelerini zorlaştırıyor. Örgütlenme haklarının engellenmesi ise öğrencilerin sivil toplum faaliyetlerine katılımını ve demokratik karar alma süreçlerine etkin bir şekilde dahil olmalarını engelliyor. Bu tür kısıtlamalar, üniversite kampüslerinin demokratik ve özgür atmosferini zayıflatarak, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimine olumsuz etki ediyor. Oysa ki üniversiteler, çeşitli görüşleri barındıran birçok farklı bireyin katılımına ve ifade özgürlüğüne saygı duyan, demokratik değerlere uygun bir ortam sağlamak için çaba göstermelidir.

4.1

Kampüste İfade

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesinde güvence altına alınan ve Anayasa’nın 26. maddesinde “resmî makamların müdahalesine maruz kalmaksızın düşünce ve kanaatlerini ifade etme ve yayma özgürlüğü” biçiminde tanımlanmış ve koruma altına alınmış olan ifade özgürlüğünü, sivil alanı tesis eden diğer özgürlüklerin de temelinde yer alan özgürlüktür.

İfade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü ile yakından ilişkili bir haktır. İfade özgürlüğü genel hüküm, diğer özgürlükler ise özel hüküm niteliğindedir ve ifade özgürlüğünün farklı biçimlerde kullanıldığı durumlarda uygulama alanı bulabilmektedir. Toplanma özgürlüğü, ifade özgürlüğü kapsamında bir düşünmenin toplantı ve gösteri yürüyüşü gibi farklı biçimlerde toplu bir şekilde dile getirilmesini koruma altına alırken, örgütlenme özgürlüğü kişilerin ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmelerini ve bir örgüt çatısı altında ortak bir amacı gerçekleştirmek adına faaliyet yürütmelerini güvence altına almaktadır. Örgütlenme özgürlüğü de ifade özgürlüğünün kolektif bir şekilde kullanıma biçimlerinden birisidir. [12]

Mülakatlardan elde ettiğimiz sonuçlar sivil alan olarak ele aldığımız kampüslerde ifade özgürlüğü hakkının birçok örnekte ihlal edildiğini ortaya koyuyor. Kampüs yaşamında temel olarak sağlanması gereken koşullar arasında ayrımcılığa, şiddete uğramadan kampüs yaşantısını sürdürmek; otosansür veya sansüre uğramadan derslerde görüşlerini dile getirebilmek, eleştirel düşünme yetilerini kullanabilmek; ödev ve tez gibi çalışmalarda özgün tartışmalar yürütebilmek, konu seçiminde özgür olmak; disiplin soruşturması, burs kesilmesi gibi baskılara maruz kalmadan kendini ifade edebilmek; iletişim imkânlarını kullanabilmek; kampüs içinde ve dışında bir yapıtımla karşılaşmadan ifade özgürlüğü hakkından yararlanabilmek olarak sıralayabiliriz.

Araştırmamızı gerçekleştirdiğimiz Türkiye'deki üniversitelerin bu koşulları sağlayamadığı en belirgin sonuç oldu. Daha özgür ve üretken bir eğitim ortamına kavuşacakları umuduyla üniversiteye kaydolun öğrenciler, kısa zamanda beklentilerinin olumsuz sonuçlanmasıyla hayal kırıklığına uğradıklarını aktarıyorlar:

Burada hareketliliğin daha fazla olduğunu düşünerek de geldim ve ondan umutluydum aslında ama geldiğimde büyük bir hayal kırıklığıyla karşılaştım. Çünkü sınıflarda bilimsel olmayan bir şekilde derslerin anlatıldığını, ciddi bir muhafazakar yapının olduğunu gördüm... Üniversite deyince şöyle bir şey canlanıyordu kafamda, sanırım birazcık daha özgür olabildiğim, rahat olabildiğim, işte bu aileden kopuş önemli bir eşik aslında benim için. Onunla beraber biraz daha rahat hareket edebileceğim, belki bir örgütlenme faaliyetinin içerisindeysem daha az korkacağım, çekineceğim bir alan bekliyordum. (Neslihan, Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Hükümetin ve üniversite yönetimlerinin baskıları, öğrencilere ifade özgürlüğü haklarını kullanma konusunda önemli zorluklar yaratıyor. Bu durum, bir üniversite kampüsünde öğrencilerin çeşitli ve eleştirel düşünceye dayalı bir ortamda gelişmelerini engelliyor.

Birincisi, hükümetin politik baskısı, belli konulardaki tutumu üniversite yönetimlerini öğrencilerin ifade özgürlüğünü sınırlamaya zorluyor. Hükümetin belirli politik görüşlere veya ideolojilere bağlı olarak üniversite yönetimine baskı yapması, eleştirel düşünceyi, farklı fikirleri ve tartışmayı bastırıyor. Bu durum, öğrencilerin özgürce fikirlerini ifade etmelerini ve farklı bakış açıları ile karşılaşmalarını engelliyor. İkinci olarak, üniversite yönetimlerinin baskısı, öğrencilerin ifade özgürlüğünü kısıtlayıp kendilerini sansürlemelerine yol açıyor.

[12] Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, [Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 2: İfade Özgürlüğü](#), 2018.

Örneklerini pek çok kere gözlemediğimiz üzere, belirli konular veya politikalar hakkında konuşmak yasaklanıyor veya öğrencilere baskı yapılabilir. Son olarak, hükümetin ve üniversite yönetimlerinin baskısı, öğrencilerin kendilerini sansürlemelerine veya kendilerini ifade etmekten kaçınmalarına neden oluyor. Öğrenciler, cezalandırma veya yaptırımlara maruz kalma korkusuyla fikirlerini özgürce ifade etmekten çekinebiliyor, haklarını kullanmaktan geri duruyorlar. Bu durum, öğrencilerin fikirlerini geliştirmelerini, tartışmalara katılmalarını ve eleştirel düşünce becerilerini kullanmalarını engelleyecek noktalara varabiliyor.

Derslerde otosansür veya sansüre uğramadan görüşlerini dile getirebilme ve eleştirel düşünme yetilerini kullanabilmenin, ödev ve tez gibi akademik çalışmalarda özgün tartışmalar yürütebilmenin ve konu seçiminde özgür olmanın kampüste ifade özgürlüğünün temelini oluşturduğundan bahsetmiştik. Gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda Güneydoğu Anadolu'da öğrenim gören Ezgi ve Deniz otosansürün varlığını hissettiklerini şu şekilde aktarıyor:

Ben mesela bir Kürt kadınıym. Örnek veriyorum Kürtlükle veya tarihle ilgili bir şey yazmak istesem tamamen korkuyla veya işte hocanın not kırmasıyla karşılaşacağımdan yüzde yüz eminim zaten. Bu benim kendime otosansürüm oluyor. Belki hoca o kadar bariz bir şekilde "Sen bunu mu yazdın?" diye not kırmaz ama bir takar yani hani. Bir göze batarsın. (Ezgi, Güney Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

[...] diye bir ders. Burada mesela, Mezopotamya coğrafyasındaki hayvancılığı ele almak istediğim zaman ister istemez yani Kürt topluluklarına, bölgede mevcut olan uygarlıklara, aşiretlere değinmek zorundayım. Bunları tarafsız şekilde ele alamıyorum. Bunun sebebi hocayı pek fazla tanımıyorum. Belki benim yazacağım şeyi sınıfta bulunan polise verecek. Diyecek ki; bak bu kişi bu ödevi bu şekilde hazırlamış. Bir senin gözün bunun üzerinde olsun. (Deniz, Güney Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Suzan otosansürle ilgili deneyimini aşağıdaki sözlerle aktarıyor:

Tez konusu seçerken okul tarafından sorun çıkmayacağını düşündüm ama yine de YÖK'ün sorun çıkartma olasılığı çalışma konumu değiştirmeme sebep oldu. Bugün sorun olmasa belki yarın sıkıntı çıkabilir, sonuçta arşivde duracak. (Suzan, İzmir, Devlet Üniversitesi, Yüksek Lisans)

Sonuç olarak, hükümetin ve üniversite yönetimlerinin baskısı, öğrencilerin ifade özgürlüğü haklarını kullanma konusunda ciddi zorluklara yol açıyor. Bu baskılar, çeşitlilik, eleştirel düşünce ve özgür tartışmanın gelişmesini engelliyor. Öğrencilerin özgürce fikirlerini ifade etmeleri ve akademik olarak özgür bir ortamda gelişmeleri için hükümetin ve üniversite yönetimlerinin ifade özgürlüğünü engelleyici uygulamalarına karşı öğrencilerin desteklenmesi ve değişik araçlarla güçlendirilmesi gerektiği görünüyor.

4.2

Kampüste Toplantı ve Gösteri

“Yükseköğretim kurumu içinde izinsiz olarak bildiri dağıtmak, afiş ve pankart asmak” YÖK Disiplin Yönetmeliğinin kınama cezası gerektiren suçlarından bir tanesi olarak tanımlanmıştır. “Yükseköğretim kurumuna ait kapalı ve açık mahallerde yetkililerden izin almadan toplantılar düzenlemek” ise bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler olarak düzenlenmiştir. Disiplin Yönetmeliğinin 5. ve 6. maddesindeki ifadeler, Anayasa’nın ifade ve toplantı gösteri yürüyüşü hakkını tanımlayan 34. ve 26. maddesi ile çelişmektedir.

Bu bölümde kampüs çatısı altında toplantı ve gösteri yapmak istediklerinde öğrencilerin hangi güçlüklerle karşılaştıklarını ve “hangi öğrencilerin” eylem yapip yapamadığını belirleyen değişkenleri tartışacağız.

Anket çalışmasını katılan 71 öğrenciye kampüs içinde katıldıkları bir eylemden ötürü disiplin soruşturması, hukuki soruşturma geçirip geçirmediklerini, uzaklaştırma cezası, burs kesilmesi, yurttan atılma gibi sonuçlarla karşılaşmış ve karşılaşmadıklarını sorduk. Anketi yanıtlayan 20 öğrenci disiplin, 16 öğrenci hukuki soruşturma geçirdiğini ya da geçirmekte olduğunu, 3 öğrenci kampüs içinde katıldığı bir eylemden dolayı uzaklaştırma cezası aldığını, 6 öğrenci ise bursunun kesildiğini ifade etti.

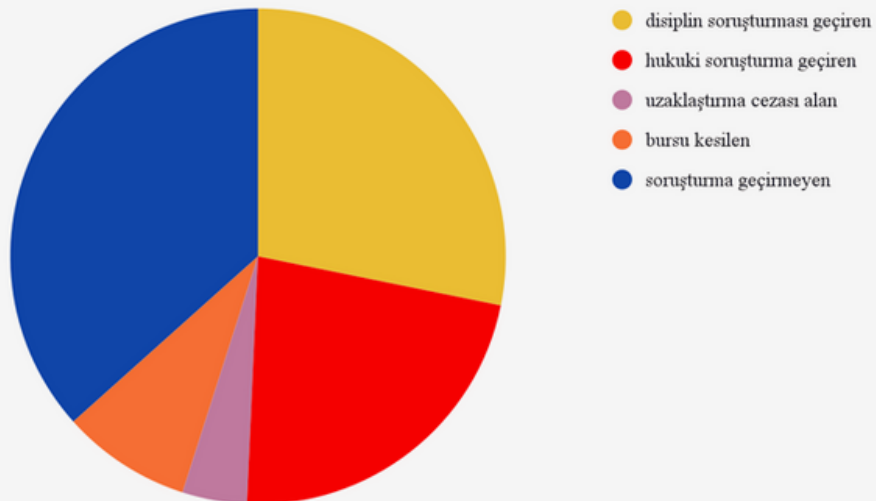
Bu disiplin soruşturmaları ve cezaları, öğrencinin sadece eylem yapma özgürlüğünün ya da öğrenim hakkının değil; zaman zaman barınma hakkının ihlaline de sebep olduğunu Deniz şu sözlerle aktarıyor:

Yemekhane ücretlerine zam geldi, yurttan almış yetmiş kişi toplanıp yurdun bahçesinde sloganlar eşliğinde protesto ettik. Güvenlik bize müdahale etti. Müdür “vatan bilmezler, bayrağa saygısızlık yapanlar” gibi söylemleri kullanıp bizi hedef gösterdi. O günden sonra ben ve üç arkadaşıma soruşturma başlatıldı. Bu soruşturma dört ay sürdü. Haziran ayında dört kişi KYK’den süresiz olarak çıkartıldık ve bursumuz kesildi. Akabinde hemen yürütmeyi durdurma davası açtık. Bursum kesilmişti, Ocak ayında bursun tekrar geriye atmaya başladı. (Deniz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Derya, kampüste en temel ihtiyaçlarıyla ilgili olmasına rağmen bir protesto örgütlenemediğini, üstüne üstlük üniversitesinin bulunduğu il dışında katıldığı eylem sebebiyle disiplin soruşturmasıyla karşı karşıya kaldığını ifade etti:

Kampüs içindeki ulaşım ile ilgili bir kriz yaşıyorduk üniversitemizde, öğrenciler bu konuda örgütlenemedi bile. Ben başka bir ilde katıldığım bir eylem yüzünden gözaltına alınmıştım. Okulun içinde değil aynı şehirde bile olmamasına rağmen okul bana soruşturma açtı. Soruşturmayı da yürütebilecek birçok hoca varken okula yeni atanmış, iktidara yakın olduğunu tahmin ettiğim bir hocaya verdiler. Benzer durumdaki arkadaşlarımdan bir ay uzaklaştırma alanlar var, benim soruşturmam henüz sonuçlanmadı. (Derya, Akdeniz Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Kampüs içinde katıldıkları bir eylem sebebiyle

Neslihan ise Doğu Anadolu Bölgesindeki bir üniversitede eylem yaparken karşılaştıkları kolluk şiddetini ve sonrasında yaşadıkları hak kayıplarını şu sözlerle aktarıyor:

Yurtlarda, yemeklerde çok büyük sıkıntı vardı. Öğrenciler de nereden çıktıysa artık bir şekilde örgütlenmişler ve yürümüşler. Erkek yurtlarında, kadın yurtlarında toplanıp yürürken üzerimize bir çevik kuvvet saldı. Bu insanlar bizi ittirdi, yerlere düşürdü, onun üzerine yurttan atılan bir sürü insan oldu. Yani bu sopa sallamaktır. Yurttan atılırsan okuluna devam edemezsin. Birçok insan ya bursu kesilirse diye korkuyor. Benim kredim vardı, burs değildi ama onu da kestiler. (Neslihan, Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Okulunda herhangi bir protesto ya da eylem düzenlenememesini İzmir'de yüksek lisans öğrencisi olan Suzan pandemi sonrası öğrencilerin iletişim becerilerini kaybetmesine bağlıyor:

O kadar uzak kaldık ki, artık kimse yan yana gelip bir şeye sesini çıkaramıyor. Eskiden birlikte kampüste zaman geçirdikçe birbirimiz tanıyorduk, birlikte etkinliklerde karşılaşıyorduk. Konuşsak da bir kişinin öğrenci olduğunu biliyorduk. Uzaktan eğitimle bu ortadan kalktı. (Suzan, İzmir, Devlet Üniversitesi, Yüksek Lisans)

4.3

Kampüste Örgütlenme

Raporumuzun bu bölümünde anket ve mülakatlardan elde ettiğimiz veriler ışığında kampüste örgütlenmenin, resmî kulüplerin kuruluş süreçlerinin nasıl ilerlediğinin, kulüp kapatma ve başvuru redlerinin öğrencilerin kampüs hayatına etkilerine bakacağız.

En temelde öğrencilik statüsünü ve ortak bir yaşam alanını -yani, kampüsleri- paylaşan bir grup olarak üniversiteli gençler yaşadıkları sorunlar üzerinden bir araya gelebilmeli ve bu sorunlara dair çözüm önerileri üretebilmeli. İfade özgürlüğü ile bir arada ilerleyen örgütlenme hakkı, ele almamız gereken farklı boyutlar ve gereksinimleri beraberinde getiriyor. Bir sivil alan olarak kampüste öğrenci örgütlülüğünün koşullarını bu başlık altında inceleyeceğiz.

Kampüste örgütlenme özgürlüğü ihlallerinin en yaygın aracı resmî kulüpler ve (resmî olmayan) öğrenci topluluklarının üniversitedeki varlıklarına karşı dolaylı ve doğrudan engellemeler, tehditler ve baskı mekanizmalarıdır. Resmî kulüplerin karşılaştığı engeller çoğunlukla, etkinlik yapılacak yerin öğrencilere tahsis edilmemesi, etkinliklerin içeriğinin ve katılımcıların denetlenmesi ve soruşturulması, öğrencilerin fişlenmesi, etkinliklere sivil polislerin katılması, en baştan izin verilmemesiyken öğrenci toplulukları etkinlik yapılacak yerin öğrencilere tahsis edilmemesi, bütçeden yararlanamamak, stant açamamak gibi diğer yetersizliklerle karşılaşmaktadırlar.

Üniversite kulüplerinin kurulması, sürekliliği ve kapatılmasına dair süreçlerin tamamı Yükseköğretim Kanunu'nda kulüplerinin kurulmasına dair bir düzenleme bulunmadığı için üniversite yönetimlerinin inisiyatifine bırakılmıştır. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı'nın (TÜSEV) "Üniversite Öğrencilerinin Örgütlenme Özgürlüğü" [13] isimli raporunda, Yükseköğretim Kanunu'nun kulüp kurmak konusunda bir standart belirlemediği ifade edilirken uygulamaların üniversiteden üniversiteye farklılık gösterdiğine dikkat çekiliyor. Ankete katılan 71 öğrenciye resmî bir kulübe üye olup olmadıklarını sorduk. %71.8'i (n:51) üye olduklarını belirtirken %23.9'i (n:17) herhangi bir kulübe üye olmadığını belirtti. %9.9'e karşılık gelen 7 öğrenci ise, kulübünün kapatıldığını ve/veya açılmasına izin verilmediğini belirtti.

4.3.1

Kampüs Kullanımı

Kampüslerin fiziksel altyapılarının uygun ve yeterli olması hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi açısından bir diğer gereklilik olarak karşımıza çıkıyor. Öğrencilerin bir arada bulunabileceği, etkinlik yapabileceği, şehir merkezlerinden uzak olmayan ya da yeterli ulaşım imkanı olan yeşil kampüslerin varlığı dolaylı etkiler gibi gözükse de örgütlenme özgürlüğü açısından önemli sonuçları olan noktalar.

Deniz, birbirinden uzak fakültelerin bir araya gelmeyi zorlaştırdığını, örgütlenmenin önünde engel oluşturduğunu şu cümlelerle aktarıyor:

Büyük bir alana kurulmuş bir üniversite. Fakültelerde birbirlerinden çok uzak. Öğrenci ilişkileri açısından kötü. Çünkü mesela Hukuk fakültesine gitmek istediğim zaman bir buçuk saat yürümek zorunda kalıyorum. Ya da otobüs bekleyip otobüsle gitmek istesem on beş yirmi dakika kadar bir süre kaybım oluyor. Pandemiden sonra yoğun bir ders programına girdik. Sabah 8, akşam 5 şeklinde. Ve ders aralarımız 15 dakika olduğu için fakülteler arası ilişkimiz çok zayıftı. (Deniz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

[13] Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, [Sivil Toplum İzleme Raporu 2013: Üniversite Öğrencilerinin Örgütlenme Özgürlüğü - Vaka Analizi](#), 2013.

4.3.2

Kampüste “Güvenlik” Sorunu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın (TİHV) yıllık olarak hazırladığı “İnsan Hakları Raporları”nda üniversitelerde karşılaşılan gözetim, baskı ve şiddet vakalarına dair veriler yer alıyor. 2020 yılı[14] ve 2021 yılı[15] raporları ve 2022 yılının[16] ilk II ayına ilişkin ulaşılabildikleri vakalar üzerinden açıkladıkları veriler yaşanan ihlaller açısından önemli bilgiler sunuyor. Raporlarda üniversitelerde toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin yapılan müdahalelerin ayrı bir başlık altında değerlendiriliyor olması kampüslere yönelik baskı ve şiddetin sistematik oluşunun da bir göstergesi. 2020 raporuna göre öğrencilerin düzenledikleri eylemlere en az 10 kez polis tarafından müdahale edildiği ve en az 143 öğrencinin işkence ile gözetim altına alındığı belirtiliyor. 2021 yılında ise Boğaziçi Üniversitesine “kayyum” rektör ataması ile başlayan ve pek çok ilde düzenlenen protestolara ve barınma sorununa karşı yapılan eylemlere yönelik polis ve güvenlik müdahalesinde de artış gözlemleniyor. 2021 yılı raporunda “65 barışçıl toplantı ve gösteriye polis ve özel güvenlik birimleri tarafından müdahale” edildiği bu müdahaleler neticesinde 1122 kişinin gözetim altına alındığı 13 kişinin tutuklandığı ve en az 25 kişinin yaralandığı bilgisi yer alıyor. 2022 yılının ilk II ayına ilişkin verilerin yer aldığı raporda ise öğrenciler tarafından düzenlenen eylemlerde 192 kişinin gözetim altına alındığı belirtiliyor. Kampüslerdeki eylem ve etkinliklere yönelik polis ve güvenlik müdahalelerinin ve müdahalelerde yaşanan gözetim ve şiddet vakalarının öğrencilerin toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün önünde ciddi bir engel oluşturduğu da anket çalışmasında ve mülakatlarda görülüyor:

Eylemlerden sonra okuldaki polis varlığı çok arttı. O yüzden kampüslerde eskisi kadar güvende hissetmiyorum. Rektörlüğün çevresinde sürekli ne idüğü belirsiz takım elbiseli adamlar görüyoruz Ya da işte lüks araçlarla girip gezen, çıkan insanlar var. O bir tık rahatsız edici. Takım elbiseli çirkin adamlar fınk atabiliyor ya da sivil polisler rahatça girebiliyor. O şekilde güvende hissetmiyorum. (Ayça, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Öğrencilere öncelikle, buldukları üniversitede özel güvenlik, polis ve/veya jandarma olup olmadığını sorduk. 71 öğrenciden %94,3'ü (n:67) üniversitelerinde özel güvenlik bulunduğunu ve %53,5'i (n:38) ise polis ve/yahut jandarmanın bulunduğunu bildirdi. Öğrencilerin %1,4'ü bulunduğu üniversitede özel güvenliğin ve %8'i ise polis ve/yahut jandarmanın olup olmadığını bilmediğini işaretledi. Kampüsteki güvenliğin öğrencilerde ne gibi bir karşılığı olduğunu anlamak için öğrencilere üç ayrı önerme sunduk. “Kampüsteki etkinlik veya gösterilerde bir saldırıya maruz kaldığımda özel güvenlik, jandarma ve/yahut polis beni korur.” ilk önermesine öğrencilerin %60'ı (n:43) kesinlikle katılmadığını ve sadece %46'sı (n:33) kesinlikle katıldığını belirtti. “Kampüste katıldığım öğrenci etkinliklerinde güvenlik kuvvetlerince takip edildiğimi düşünüyorum.” ikinci önermesine ise öğrencilerin %33,8'i (n:24) kesinlikle katılırken %21'i (n:15) kesinlikle katılmadığını belirtti. Turnikelerle üniversitelere giriş çıkışların daha sıkı denetime tabii tutulmasının öğrenciler tarafından nasıl karşılandığını anlamak için hazırladığımız “Kampüse girerken kimlik gösterilmesi ve turnikeden geçilmesi zorunluluğuna karşıyım.” önermesine ise öğrencilerin %31'i (n:22) kesinlikle katıldığını belirtirken %15,5'i (n:11) kesinlikle katılmadığını belirtti.

[14] Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), [İnsan Hakları Raporu](#), 2020.

[15] TİHV, [İnsan Hakları Raporu](#), 2021.

[16] TİHV, [Verilerle 2022 Yılında İnsan Hakları İhlalleri](#), 2022.

Üniversitedeki güvenlik önlemlerin söz konusu olduğunda, güvenliklerin öğrencilere ayrımcılık yaparak yaklaştığı sıkça tekrar edilen bir nokta oldu.

Geçtiğimiz yıl barınma eylemleri vardı, barınma eylemlerinde çok fazla öne çıkan arkadaşlarımız mezuniyetin olduğu gün kimlik kartlarını okutup okula girecekleri zaman okula alınmadılar. Sonradan öğrendik ki ellerinde bir liste var, bu öğrencilerin bir eylem yapmalarından çekinmişler anladığımız kadarıyla. Öğrenci arkadaşlarımız o gün kampüse giremedi. Gece yarısı kartlar tekrar aktive edildi. O eylemlerin hepsine ben katıldım, ben o gün okula girebiliyordum ama Kürt, daha esmer, daha sosyalist kesimden geçmiş olan arkadaşlar okula giremiyordu o gün spesifik olarak. Buradan doğru bir fişleme vardı aslında okulun içinde ve bizi en çok tetikleyen ve sinirimizi bozan şey de buydu. Eylemciyi kendi içinde ayırıyorlar. (Sezgin, İstanbul, Vakıf Üniversitesi, Lisans)

Güvenlik güçlerinin baskıcı ortamından dolayı kendimizi özgür hissedemiyorduk ikinci sınıfta öğrenmiştim, her sınıfta iki, üç tane polis oluyormuş öğrenci kılığında. Onları da tanıdığımız zaman anladım ki yani kampüsümüzde öyle rahat bir şekilde hareket edemeyiz. Her zaman bir üzerimize üç dört çift göz var. Keza dekanlık da sürekli baskıcı bir ortam yaratmaya çalışıyor. (Deniz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

4.3.3

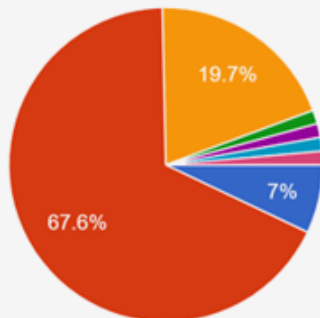
Kampüste Etkinlik Düzenleme

Kulüplerin ve/veya toplulukların etkinliklerini düzenlerken karşılaştıkları zorlukları bu bölümde anketimize ve mülakatlara katılan öğrencilerin aktardıkları çerçevesinde değerlendireceğiz.

Ankete katılan 71 öğrenciye yönelttiğimiz “Kulüp veya topluluk etkinliklerini düzenlerken üniversite yönetimlerinden kolayca izin alabiliyor musunuz?” sorusuna hayır cevabını verenler %67’lik bir dilimi oluşturuyor.

Kulüp/topluluk etkinliklerini düzenlerken üniversite yönetimlerinden kolayca izin alabiliyor musunuz?

71 responses

- Evet
- Hayır
- Bilğim yok
- İçinde olmadığım için pek bilğim yok fakat rektörlükten izin almanın çok zor...
- Bir kulübün yönetim kurulunda aktif rol aldığım dönemde (2018-2019) izin al...
- Değişiyor, etkinlik türüne göre. Politik etkinlikleri hem kulüp yönetimi hem ok...
- Resmî olmadığımız için okul dışında e...

Mülakata katılan Akdeniz Bölgesindeki bir üniversitede eğitimine devam eden Derya kampüste etkinlik yapabileme olanakları hakkında şunları aktardı:

Etkinlik yapıyoruz ama bunların hiçbiri okulun içinde olmuyor. Hatta okul dışında da etkinlik yapabileceğimiz birkaç güvenli yer var. Bir derneğin ofisini kullanıyoruz. (Derya, Akdeniz Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir üniversitede okuyan Deniz'in kampüs içi etkinliklerle ilgili hem engellerle karşılaştıklarını hem de gözetim altında olduklarını ifade etti:

Sınıf içerisinde yani benim kendi sınıfımda üç tane polis olduğu için çok rahat değildim. Ders dışı aktiviteler veya ders öğrenci örgütlenmeleri işte oturup bir şeyler tartışalım, bir şeyler konuşalım. Tanışma faslı gibi etkinlikler yapmak istediğimiz zaman sürekli gerek dekanlık, gerekse bu polisler tarafından gözetim altındayız. (Deniz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Bilge pandemi koşullarıyla ilgili alınan önlemlerin keyfi şekilde etkinliklerinin engellenmesinde kullanıldığını aktarıyor:

Yaptığımız etkinlik, topluluk faaliyetinden dolayı tutanak tutulması, engellenmeye çalışılması, bir takım resmi, bürokratik süreçlere sıkıştırılması veya bu süreçlerle gerek topluluk kurulmasından gerek topluluk kurulduktan sonraki etkinliklere kadar çeşitli engellemelerle karşılaşabiliyoruz. Ama diğer okullara nazaran bunun daha az olduğunu söyleyebilirim. Pandemiden sonra sağlık bahane edilmeye başlandı. "Sosyal mesafenizi korumuyorsunuz dolayısıyla etkinlikler yasak, büyük etkinlikler yapamazsınız, belli bir saate kadar kapalı burası, kapalı alanlarda etkinlik yapamazsınız, sınıf veremiyorsunuz" gibi çok fazla engelle karşılaştık ama bunların tabii ki keyfi oldukları da çok açıktı. Çünkü mesela öğrencilere verilmiyor ama TÜBİTAK'tan ya da işte iktidarın herhangi bir etkinliğine koskoca kongre merkezini verebiliyorlar herhangi bir sosyal mesafede kesinlikle korunmuyor mesela. (Bilge, Ankara, Devlet Üniversitesi, Lisans)

İstanbul'da öğrenimine devam eden Melis ise fiziki yetersizlikler nedeniyle kulüp ve etkinlik çalışmalarının sekteye uğradığından bahsediyor:

Kampüs çok küçük ve birçok kulübün aslında faaliyetlerini yürütmesi için de çok alan yok yani. Ben tiyatro kulübünün içerisindeyim mesela, bir sahnesi bile yok okulun. O yüzden provalarını yapabilecekleri bir sahne yok. Böyle daha küçük sahnelerde, konferans salonlarında falan yapmak zorunda kalıyorlar provalarını. Öğrenciler ve kulüplerle ama mesela yer az olduğu için kulüpler etkinlik yapmak istediğinde çakışabiliyor. Bazı kulüpler diğer kulüplere tercih edilmek durumunda kalabiliyor. Kariyer odaklı kulüpler, sanat, kültür kulüplerinden işleme kulübü gibi kulüpler daha ön planda oluyor bunlarda. Bir de okulun reputasyonu için de iyi olduğu için onlar daha çok tercih ediliyor. (Melis, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

4.3.4

Kulüplerin Kapatılması ve Sürdürülebilirliği

Resmî kulüpler üniversite yönetimleri tarafından çoğu zaman kapatılacakları tehdidi altında etkinlik yapmaya, varlıklarını sürdürmeye çalışıyorlar. Bu bölümde mülakatlarda karşılaştığımız deneyimler üzerinden kapatılma tehditlerini ve sürdürülebilirliği tartışacağız.

İstanbul'da bir devlet üniversitesinde öğrenim gören Hayal parçası olduğu kulübün onun için ne ifade ettiğini aktarıyor:

Okula girerken ki beklentilerim işte kulübün olduğunu bildiğim için burada daha rahat bir yaşam sürebileceğimi işte daha kendim olarak var olabileceğimi düşünmüştüm. Öyle de oldu aslında. Bu açıdan bir sıkıntı olmadı ama daha sonra ilerleyen dönemlerde kulüp kapatıldı vesaire ve bir noktada o yaşam alanı, rahat yaşam alanı daralmaya başladı. (Hayal, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Ayça vakıf ve devlet üniversitelerini karşılaştırırken aradaki farkın gittikçe azaldığını dile getiriyor:

Vakıf üniversitelerinde bir tık daha özgür olduğunu tahmin ederdim açıkçası. Ama yakın zamanda vakıf üniversitelerinde de bunun biraz daha engellendiğini görmeye başladım. O yüzden şu anda yine devlet üniversitelerinde kulüpleşmek ya da örgütlenme vakıf üniversitelerine göre daha zor bence ama aradaki makas gittikçe kapandı. Vakıf üniversitelerinde de zorlaşıyor gibi görüyorum ben. (Ayça, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Ezgi ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan üniversitesinin koşullarını aktarırken her an kulüp kapatılmasına açık bir sistem olduğundan bahsediyor:

Örneğin LGBTİ hakları. Ben oraya LGBTİ haklarıyla ilgili bir broşür dağıtımı yapsam mesela veya işte görünürlükçü faaliyetleri yurt dışından diyelim ki afiş assam veya işte bir film gösterisi, bir şey yapsam. Bir direkt kapatılır yani kulübü. Kulüp mülk ortada kalmaz ve bizim emeklerimiz heba olur. (Ezgi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

4.3.5

Kulüpleşmemek

Önceki bölümümüzde kapatılma tehdidiyle var olmaya çalışan ya da çeşitli sebeplerle kapatılan kulüplerle ilgili öğrencilerin deneyimlerini aktardık. Bu bölümümüzde ise daha yolun başında engellenen ya da zaten hâlihazırda açılmasına izin verilmeyeceğini düşündükleri için kulüpleşme yolunda bir girişimde bulunmayan öğrenci örgütlenmelerinden örnekler ileteceğiz.

Araştırmamızda hak odaklı faaliyetleri hedefleyen kulüplerin (LGBTİ+, toplumsal cinsiyet eşitliği vb.) sayıca oldukça az, kariyer kulüpleri gibi örgütlenmelerin ise sorunsuz bir şekilde açılabilirdiğini ve faaliyet gösterebildiğini gözlemledik.

2020-21 akademik yılında ilk kez resmîyet başvurusunda bulunan Ege Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kuir Araştırmaları Topluluğu süreçle ilgili cevap istediklerinde sürekli ertelendiklerini, oyalandıklarını ifade etmişlerdi. Geçtiğimiz Ocak ayında mücadelelerinden vazgeçmeyen topluluk tekrar başvuruda bulunmuştu.^[17]

Ankara'da bir üniversitede eğitime devam eden katılımcı geçtiğimiz sene bir topluluk kurma girişiminde bulduklarını, resmî başvuruyu yaptıklarını ancak sonrasında resmî topluluk başvurularının kabul edilmediğini gidip sorduklarında "Öyle bir başvuru olmadı." cevabını aldıklarını aktardı.

Güneydoğu Anadolu'da bir devlet üniversitesinde öğrenim gören Ezgi kulüpleşme konusunda prosedürlere takıldıklarını, çok isteseler de danışman öğretmen bulamadıkları için süreci başlatamadıklarını aktarıyor:

Bölüm hocalarımız bununla ilgili bir çalışma yürütmemizi istemediler. Hep sürekli o şeyi bize veriyorlar. Açın yapın işte. Hani bir ön ayak, bir rehberlik, bir oryantasyon mu denir? Yani hiçbir şey yoktur, görmedik. Biz kendimiz araştırdık. Tamam biz kendimiz yapalım bir şekilde hani uğraşalım didinelim falan. Bu sefer de önümüze bir rehber hoca olması gerektiği, danışman hoca olması gerektiği konuldu. E danışman hoca bulamıyoruz. Çünkü bizim görüşlerimizden dolayı bizi desteklemeyecek hocalarımız yani bölümümüzdeki hocalar, bölümümüzdeki hocalar olması gerekiyor aslında. (Ezgi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Akdeniz Bölgesinde bir üniversitede okuyan Derya kulüpleşme önündeki engellere aşağıdaki sözlerle değiniyor:

Stantların açıldığı toplulukların, kulüplerin tanıtıldığı bir ortam yaratılmadığı için öğrencilerin de topluluklardan haberi olmuyor. Fikir tartışılan ya da toplumsal cinsiyet, LGBTİ+ alanında çalışan kulüplerin resmî olma şansı yok, resmî olmadıkları için de stant açma imkanları olmuyor. (Derya, Akdeniz Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Neslihan, Doğu Anadolu'daki üniversitesinde topluluk kurarken faydalandıkları kaynakları, yaşadıkları zorlukları, özellikle tüzük yazarken kendilerini öz denetim uyguladıklarını aktarıyor:

O zaman ekmek ve gül de o sayıda çıkmıştı, denk gelmişim ben de... Üniversitedeki kadın çalışmaları topluluklarından röportaj almışlar her birinden ve süreci anlatıyorlar. Hepsinin de sosyal medya hesabı var. Biz bunu görünce dedik ki hepsine tek tek yazalım, bize tüzüklerini atsınlar. Tüzük yazarken ben hiçbir şeyde bu kadar herhalde zorlanmamıştım. Çünkü sadece orada yazanı yapabiliyoruz. Ve eğer orayı çok sivri yazarsak onlara göre topluluğu açmazlar eğer kapsayıcı yazmazsak da biz yapamayız bir sürü şey diye. Böyle çok ince eleyp sık dokuyarak onu yazdık. Sonra on beş kişi bulmamız gerekiyor. Bir de üstüne yirmi kişi daha bulmamız gerekiyordu. Aynı ayrı evraklar için. O zaman çok zorlandık. Çünkü insanlar korkuyorlardı. Yani ben artık böyle yurttan dolaşım böyle böyle bir şey yapacağız biz dahil olur musunuz dediğimde, ben sizin gibi düşünüyorum ama deyip çekiniyorlardı, imza atmak istemiyorlardı. Orada çok zorlandığımızı hatırlıyorum. (Neslihan, Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

[17] C SSA, [Ege Üniversitesinde LGBTQ+lar Resmî Tanınırlık İstiyor!](#), 2023.

5. Çevrimiçi eğitim kararlarının etkileri

Pandemi nedeniyle derslerin, etkinliklerin, dayanışmanın ve sosyalleşmenin çevrim içi ortama taşınmasının öğrencilerin örgütlenme hakkı ve kulüpler üzerinde olumsuz bir etkisi oldu. Üniversite yönetimlerinin - gerekçe belirtmeden- etkinlik yasaklamasının önünü açan bu durumun, birbirleriyle fiziki ortamda bir araya gelemeyen öğrencilerin güven ortamı oluşturabilmesini zorlaştırdığı gibi topluluk ve kulüp bazında örgütlenme üzerinde de olumsuz etki yarattığı mülakatlarda öne çıkan sonuçlardan.

Öğrenimine İstanbul'da devam eden Hayal pandeminin kulüpleşme üzerine etkilerini şu sözlerle aktarıyor:

Pandemiyle birlikte dev bir jenerasyon farkı ortaya çıktı. Bizim, benim girdiğim dönemde bir önceki dönem çok etkileşim içindeydi. Sürekli bize deneyim aktarımı gelirdi. Biz bunu böyle yapardık. Her şey el yordamıyla olduğu için mesela belge vermeye gidilirken ben yanımda bir üst dönemle birlikte gider verirdim. Pandemi döneminde hepsi değişti. Yani birden araya mesafeler girdi. İnsanlar Zoom üzerinden buluşmaz oldu. Çünkü bir noktada o da biraz LGBTİ+ların özel durumlarıyla da alakalı hem evde bunu konuşmak istemiyor olabilirler. Ya da direkt elektronik ortamda kanıt bırakma ihtimalinden dolayı bulunmak istemeyebiliyorlar. Bizden sonraki ya da pandemi döneminde okula giren LGBTİ+lara neredeyse hiç ulaşamadık. Okula döndüğümüzde de o kitleyle aramızda uçurum kadar fark vardı. Yani bu bilinç farkı gibi bir fark değil. Bayağı samimiyet, mesafe ya da bir araya gelme alanlarımız birbirinden çok ayrıydı bu da arada bir kopukluk yarattı. Devamlılık sıkıntısı çekmeye başladık. Yeni üyeleri nereden bulacağız? Mesela bu insanlara nasıl ulaşacağız gibi sorunlar ortaya çıkardı. (Hayal, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Hayal online gerçekleştirdikleri kulüp toplantılarında özellikle LGBTİ+ öğrencilerin yaşadığı zorluklara değinirken, güvenlik konusunun en öncelikli mesele olduğuna değiniyor:

Elektronik ortamlar her türlü daha tehlikeli geliyor. Bunun bir örneği siber zorbalık olabilir. İkincisi yüz yüze orada bulunmak aslında etraftaki güvenlik risklerini kontrol edebilmek de anlamına geliyor. Yani burada kamera var mı? İnsanlar benim güvenliğimi gözetebilecek mi? Biz buna daha önceden dikkat ederdik. Ama siber ortamda bunu asla kontrol edemezsin. Kamerayı nereden tuttuğunu göremiyorsun. Böyle bir güvensizlik yaratıyor olabilir. Bir başka gerekçe bizatihi içinde yaşadığı ortam dolayısıyla herhangi bir konuşulanan ya da konuşacağını başkalarının duymasını istemiyor olabilir. (Hayal, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Hayal okullarında pandemi dönemi yeni gelen sınıflarla aralarında oluşan kopukluğu ve kazanılan hakların bilgi aktarımı olmadığında nasıl kaybedildiğine değiniyor:

İki kuşak boyunca insanlar daha önce neler kazanıldığından haberdar değildi. Ve eskiden yani iki sene önce hiç izin aldığınızı bilmiyorum, ne stant açmak için, ne bildiri dağıtmak için izin almadık. Şimdi almaya başladık. Çünkü engelliyor seni hem de ses çıkaran kimse yok. Zaten etraftaki insanların hiçbiri neler olup bittiğinden haberdar değil. Apolitize olmak zorunda bırakılmış insanlar. (Hayal, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Sezgin İstanbul'da okuduğu vakıf üniversitesinde Hayal ile benzer deneyimler aktarırken yine bilgi aktarımındaki kopuklukların örgütlenme deneyimine etkilerini şu sözlerle dile getiriyor:

Okulun her sene başında bir oryantasyon süreci oluyor, kulüplerin tüm isimlerinin yazılı olduğu ve tanıtım videolarının olduğu bir internet sitesi vardı. Kulübümü burada gördüm. Her kulübe ayrılan belli bir saat vardı. Kulübümün saatinde gittim kendileriyle tanıştım. Sonrasında LGBTİ+ kulübünün içinde etkinliklerine ara sıra online dönemde olduğu için ve ailem çoğu şeyi bilmediği için kısık sesle mikrofonla konuşarak etkinliklerine katıldım.

Ben pandemi sürecinde okulu kazandım, sonra herkesle online toplantılarda tanıştım. Aktivizm nasıl yapılır, kulüpcülük işleri nasıl yapılır hep online bir şekilde öğrendim. O dönem bir şeyleri nasıl yapacağımızı sıfırdan öğrenmemiz gerekti. Üst sınıflar mezun olmuştu, bizi kimse derneklerle de iletişime geçirmemişti. Derneklerle de sıfırdan tanışmak zorunda kaldık. (Sezgin, İstanbul, Vakıf Üniversitesi, Lisans)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden Deniz ise üniversiteye yeni ısındığı, kulüplere katıldığı bir süreçte eve kapanmanın hayallerini yıktığını ve gelişimini sekteye uğrattığını aktardı.

Neslihan pandemi sonrasında gerçekleştirmek istedikleri etkinliklerin sağlık önemi gerekçesiyle engellenmeye çalışıldığını ve bu gerekçelerin aslında bahane olarak kullanıldığını bahsediyor:

Bir kere biz birbirimizden çok uzak kaldık. Ve onun büyük etkisi var. Yani bildiğimiz bir alanı aslında bıraktık ve döndük. Şu an dijitalde de devam edebiliyoruz. Ama o zaman bunları da çok bilmiyorduk sanırım. O yüzden etkinliklerimiz çok büyük sekteye uğradı ve büyük bir zaman girdi. Pandemi önemi diye halay çekemezsiniz falan dediler. Biz toplanmalarımıza pandemi önemi engellemesine de uğradık. Toplanacağız şu kadar kişi olamazsınız çünkü pandemi önemi diye bahane olarak kullanılmaya başlandı. (Neslihan, Doğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Pandeminin ekonomik sonuçlarına değinen Ezgi, o dönem hak mücadelesinden çok ekonomik olarak ayakta kalabilme mücadelesi vermek zorunda kaldıklarını, en önemli sorunlarının ise ders materyallerine ulaşmak, burs ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak olduğundan bahsediyor:

Bir diğer konu da ekonomi çok kötüye gitti, pandemi sürecinde. Durumu olmayan arkadaşlarımıza laptop nasıl alırsız? Örgütlenme, hak savunuculuğu falan biz çok geriye gittik pandemide. Özgürlük, daha oralara gelemedik. Bizim amacımız o dönemler nasıl para kazanabiliriz? Nasıl burs alabiliriz? Laptopu, interneti nasıl sağlayabiliriz, derslerde ne yapacağız? Bunları, ihtiyaçları düşünerek geçti. (Ezgi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Ankara'da bir devlet üniversitesinde okuyan Bilge pandemi sırasında kulüp tanıtım toplantılarını yapamadıkları durumda bu engeli internet üzerinden yenilikçi bir yöntemle nasıl aştıklarını aktarıyor:

Öğrencilerin bir araya gelme pratikleri genelde toplulukların etkinlikleri oluyordu ya da tanışma toplantıları oluyordu mesela. Bir kulübe girmenin en önemli yolu topluluk tanışma toplantısına katılmaktır. Topluluk oryantasyonu dediğimiz bütün toplulukların bir araya geldiği stantların kurulduğu ve kendilerinin tanıtıktıkları bir etkinlik, bu gerçekten çok önemli oluyor öğrenciler açısından. Hem kaynaşmak açısından hem de toplulukları tanımak açısından. Bunu pandemi döneminde gerçekleştiremedik ama şöyle bir şey oldu, Discord üzerinden kanallarla yani adeta bir stantmışçasına öğrenciler bunun da önüne geçebildi. Ama okul açısından herhangi bir şey sunulmadı. Onu da söylemek istiyorum. Tamamen öğrencilerin kendi çabalarıyla yapıldı. (Bilge, Ankara, Devlet Üniversitesi, Lisans)

İnsanların birbirini tanımıyor olması hem bence kulüpçülük faaliyetlerine hem de bir noktada örgütlenilmesi gereken bir durum olduğunda da yapa yalnız kalmaya sebep oluyor. Şimdi tanımıyorsun. Yani birinin yanında durmak istiyorsan bile bir şeye karşı durmak istiyorsan bile tamam bir şeye karşı duruyorum ama kimin yanında duruyorum sorusu var benim için ve kimin yanında durduğumu bilmediğim bir ortamdayım şu an. (Ayça, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Son yıllarda sıklıkla alınan ve rapor yazım sürecinde de tekrar eden uzaktan eğitim kararları öğrencilerin de aktardığı ihlallere yol açan politikalardan biri. 4. başlıkta; güvenlikçi politikalar, olağanlaşan şiddet, etkinlik düzenleme hususunda zora koşma, kampüs kullanımında kısıtlama ve kulüp kapatma gibi politikaların örgütlenme özgürlüğü bağlamında ortaya çıkardığı olumsuz etkilere sebebiyet verdiğini dile getirmiştik. Bu bölümde de pandemi sürecinde ve deprem sonrasında alınan kararların tüm bu olumsuz etkileri arttırmakla kalmayıp yepyeni sorunlar da ürettiğini gördük.

Örgütlenme ve örgüt bağlamında ele aldığımız “bir aradalık”, “ifade özgürlüğü”, “ortak menfaat”, “ortak politika üretimi” olmak üzere tüm mekanizmaların zayıfladığını görüyoruz. Toplum ve birey sağlığını gözetirken öğrencilerin ihtiyaçlarını da karşılayabilecek düzenlemeler yerine öğrencilerin uzaktan eğitime ve izolasyona terk edilmesi öğrenciler üzerinde olumsuz sonuçlar doğuruyor. Uzaktan eğitim ile fırsat eşitliğinin gözetilmediğini, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığını, sosyalleşme imkanlarının azaldığını, öğrencilerin fikirlerini özgürce paylaşmadığını ve tartışmadığını gözlemledik. Bu sebeple de pandeminin örgütlülüğü ve örgütün işlevselliğini zayıflatan bir süreç olarak deneyimlendiğini söyleyebiliriz.

6. İhtiyaçlar

Gerçekleştirdiğimiz görüşmeler yalnızca ifade özgürlüğü ile bununla ilişkili olarak örgütlenme ve barışçıl toplantı özgürlüğü hakkının kullanımı, bu haklara yönelik engelleme ve ihlallerin dışında, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve diğer sorunlarına ilişkin veriler de ortaya koydu. Mülakat çalışmamıza katılan 10 öğrenciye yönelttiğimiz soruların sonuncusu, bir üniversite öğrencisi olarak en çok gereksinim duydukları üç konuyu bizle paylaşmalarıydı. Bu soruya verilen yanıtlardan ortaya çıkan gereksinimleri ise örgütlenme hakkının kullanılmasıyla ilişkisi üzerinden ele alabiliriz.

Aldığımız yanıtlarda çoğunluğun en büyük probleminin ekonomik ihtiyaçlar olduğu diğer çalışmalarda olduğu gibi bu araştırmada da karşımıza çıktı. Maddi ihtiyaçların derinleşmesi örgütlenme hakkının kullanılmasını olumsuz yönde etkiliyor. İlk olarak öğrencilerin herhangi bir düzeyde örgütlenmesi ne merkezî ne de yerel kamu bütçelerinden ayrılan yeterli bir pay bulunmaması sebebiyle, örgütlenme hakkını kullanabilmek için gereken bütçe (örneğin kulüp giderleri, etkinlikler için ihtiyaç duyulan bütçe, kulüp ve toplulukların tanıtılması ve diğer öğrencilerle buluşulabilmesi için kullanılan materyallerin oluşturulması) öğrencilerin kendileri tarafından karşılanıyor. Bu hem sürdürülmesi zor bir yöntem olarak karşımıza çıkıyor hem de ekonomik sorunların arttığı dönemlerde örgütlenmenin kesilmesine sebep oluyor. Bir diğer açıdan ise öğrencilerin geçinmek için kullandığı burs vb. kaynakların örgütlenme hakkının kullanılması sebebiyle kesilmesi tehdidi göze alınamayacak bir risk olarak engel teşkil ediyor.

Kampüste olamamak da çoğunluğun ifade ettiği önemli sorunlardan oldu. Kampüs, öğrencilerin örgütlenme hakkını kullanabilmesi açısından benzer bir kümenin parçası olarak birbirleriyle karşılaşma fırsatı doğuran bir kamusal alan niteliği taşıyor. Uzaktan eğitim kararlarıyla olduğu kadar, kampüslerin öğrencilerin vakit geçirmesini teşvik eden biçimde tasarlanmaması, özelleştirmeler sebebiyle kamusal niteliğindeki aşınma vb. sebeplerle de öğrenciler kampüste bulunamıyor.

Öğrencilerin geneli için son yılların en yakıcı meselelerinden olan barınma problemini ise sadece ekonomik zorluklarla tarif edemeyiz. Öğrencilerin talepleri daha fazla sayıda ve sağlıklı koşullarda yurt imkanının sağlanması ve barınma problemine devletin imkanlarıyla çözüm bulunması yönünde. Geçtiğimiz yıllarda gerçekleştirdikleri barınma nöbetleriyle meseleye dikkat çeken “Barınamıyoruz Hareketi” birçok öğrencinin üniversite ve şehir seçimini etkileyen ve hâlen devam eden bu sorunu ortadan kaldırmak için tüm ülkede örgütlü mücadelelerini sürdürüyor. [18]

Barınma sorununun örgütlenme hakkı üzerinde ekonomik sorunların etkisine benzer bir etkisi var. Ancak bunlara ek olarak barınma imkanlarının daralması, KYK yurtlarında kalan öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeleri ya da örgütlenme ve barışçıl gösteri hakkını kullanması hâlinde karşılaşabilecekleri yurttan atılma tehlikesini daha önemli bir tehdit haline getiriyor. Barınma eylemleri çerçevesinde yurt düzeyinde örgütlenme hakkını kullanan öğrencilerin yurt yönetimleri tarafından disiplin soruşturmalarına maruz bırakılması görünmez bir caydırıcı etki oluşturuyor. KYK yurtlarından uygulanan disiplin yönetmeliği ise üniversitelerde uygulanan disiplin yönetmeliğinden daha sıkı düzenlemeler içeriyor ve yurt yönetimlerine öğrencileri herhangi bir ceza dahi vermeksizin 1 veya 2 ay yurttan uzaklaştırma yetkisini de kapsayan önemli ihlallerin idari ve yasal zeminini oluşturuyor. [19]

[18] BBC News Türkçe, [#Barınamıyoruz diyen üniversite öğrencileri anlatıyor: “Memleketlerimize dönmek zorunda kalabiliriz”](#), 2021.

[19] Gençlik ve Spor Bakanlığı, [Öğrenci Disiplin İşlemleri Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge](#).

Melis İstanbul'da bir devlet üniversitesinde okuyor ve üniversite öğrencisi olarak barınma, ifade özgürlüğü ve kampüste olma hâlinin en üst sıralardaki ihtiyaçları olduğunu ifade ediyor:

Kampüs hayatı çok önemli bir üniversite öğrencisi için. Çünkü gerçekten bir hayata yani kendi hayatını oluşturma süreci aslında üniversite, bir geçiş süreci. Çok uzak kalmamak gerekiyor oradan. O yüzden o bağı kurmak çok önemli. Yurtları olması mesela okulların, bizim okulun bir yurdu yok. Bu da bir bağ kurmayı zorlaştıran bir şey. Bunun bağlamında yine ikinci şey maddi sıkıntılar. Yani özellikle yurdu olmayan bir okulda okuyorsan ya evde kalacaksın şanslıysan. Belki KYK'da ya da belediyelerin yurtlarında kalabilirsin ya da özel yurttaki özel yurt da ev parası şu anda. O da büyük bir sıkıntı. Üçüncü olarak da kampüs içerisinde gerçekten ifade özgürlüğünün sağlanabilmesi çok önemli ki o yeni hayatımızı kurarken de kendi hayatımızda bir söz hakkımızın olduğunu bunu dışarı vurabileceğimizi, açabileceğimizi orada deneyimlemek çok önemli. (Melis, İstanbul, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Akdeniz Bölgesinden Derya'nın talepleri ise şöyleydi:

Nitelikli eğitim, ücretsiz yurt ücretsiz yemekhane, özgür demokratik bir kampüs. (Derya, Akdeniz Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Sezgin, bir öğrenci olarak gereksinimlerini sıralarken yine parasal ihtiyaçlardan ve aktivizmin önünde engel oluşturan burs kesintisi tehdidine vurgu yaptı:

Uygulamalı derslerdeki ekipmanın sağlanıyor olması, yaptığım hareketlerin sonucunda bursumun kesilmeyecek olması garantisini, özellikle vakıf üniversitelerinde yemekhane ücretleri çok pahalı, bu ücretlerin düzenlenmesi. (Sezgin, İstanbul, Vakıf Üniversitesi, Lisans)

Deniz yönettiğimiz soruya en temel ihtiyaçların yanında kültürel ihtiyaçların, sosyalleşmenin de üniversite öğrenciliğinin en önemli gereksinimleri olduğunu hatırlattı:

En çok ihtiyaç duyduğumuz barınma, beslenme ve sosyal hayatı yaşama, kültürel ihtiyaçlar. (Deniz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Ankara'da yaşayan ve bir devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden Bilge, üniversite öğrencilerinin en önemli ihtiyaçlarının maddi sorunlar, barınma ve beslenme olduğunu aktarıyor:

Anayasal hakkım olan bir eyleme katılıp gözaltına alındığım için KYK kredim, yani benim faiziyle ödeyeceğim kendi param olan kredimi kestiler. Böyle şeyleri özellikle muhalif öğrenciler yaşıyor. Dolayısıyla en önemlisi sanırım maddi oluyor. Onun dışında barınma öğrencilerin en çok yaşadığı sorunlardan bir tanesi. Yani hem barınma alanları yetmiyor hem de özellikle iktidarın yaptığı bir usul mü desem, yöntem mi desem, bilmiyorum, biraz öğrencilere çeşitli tarikatların yurtlarına çekecek şekilde kontenjan açmama, öğrencileri kimliklerine göre seçme gibi şeyler yapılıyor ve öğrenciler hani barınma konusunda çok zorluk çekiyorlar. Üçüncü olarak da beslenme. (Bilge, Ankara, Devlet Üniversitesi, Lisans)

Bir üniversite öğrencisi olarak en çok ihtiyaç duyduğu üç şeyin ne olduğunu sorduğumuz Ezgi bize şöyle yanıt verdi:

Birincisi ifade özgürlüğü, ikincisi eşitlik yani eşit bir ortam. Eşit ve adil bir ortamda eğitim almak olabilir. Eğitim, öğretim görmek. Bir de para yani gelecek kaygısı burs kaygısı. (Ezgi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Devlet Üniversitesi, Lisans)

7. Sonuç

71 anket ve 10 mülakat çalışmasının sonucu olarak görülüyor ki; pandemi ve sonrasında verilen uzaktan eğitim kararı ve diğer kısıtlamalar, öğrencilerin neredeyse bütün haklarının ihlal edilmesi gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Üniversite yönetimleri tarafından kulüp başvurularının askıya alınması, süreçlerin uzatılması, pandemi dönemi örgütlenme özgürlüğü önünde ciddi engeller oluştururken halihazırda çevrimiçi öğrenim öğrencilerin bir araya gelmeleri, örgütlenmeleri, protesto haklarını kullanmaları, ifade özgürlükleri açısından da büyük zorluklar yaratmaktadır.

Yürüttüğümüz insan hakları izleme çalışması sırasında karşılaştığımız en sık tekrarlanan sorunlar maddi ihtiyaçların yarattığı zorluklar ve öğrencilerin kendilerini ifade edecekleri bir alan bulamamalarıydı. Bu iki sorun diğer haklar ve özgürlükler açısından olduğu kadar, örgütlenme ve barışçıl toplantı hakkının da önünde engel teşkil eden unsurlar niteliğinde. Kredi veya bursun kesilme tehlikesi, yurttan atılma tehdidi gibi maddi ihtiyaçları derinleştirebilecek ihtimallerin ifade özgürlüğü, örgütlenme ve barışçıl toplantı hakkını kullanmalarında caydırıcı çekinceler yarattığını görüyoruz.

Özellikle barışçıl protesto haklarını kullanmak için örgütlenen öğrencilere yönelik yargı tacizi, disiplin soruşturmaları, uzun yıllar süren davalar, yurtdışı yasakları, uzaklaştırma cezaları gibi yaptırımlar öğrencilerin damgalanmasına ek olarak henüz örgütlenme süreçlerine katılmamış öğrencilerin haklarını kullanmasında da caydırıcı oluyor. Böylece hakın kullanılmasına karşı yaptırımlar hak ihlali olarak karşımıza çıkarken somut bir yaptırım olmaksızın öğrencilerin örgütlenme hakkını kullanmaktan geri durması sürekli ve belirsiz bir ihlal niteliğinde olduğundan hak ihlali olarak tespit edilmesi de zorlaşıyor.

Devlet üniversitelerinde yaygın olarak uygulanan "LGBTİ+ öğrencilere kulüpleşme yasağı"nın son yıllarda kampüslerde etkinlik yasaklarına kadar uzandığını tespit ettik. LGBTİ+ öğrencilerle yapılan görüşmelerde ortaya çıktığı üzere, üniversitelerin özgür olarak bir araya gelebilecekleri son güvenli alanlardan olduğunu göz önüne alırsak öncelikle LGBTİ+ topluluklarının kampüslerde biraraya gelebilmelerinin koşullarının yaratılması gerektiği ortadadır.

Resmî kulüp olarak varolmak ve çalışma yürütebilmenin birçok topluluk için hem öğrenciler nezdindeki güvenilirlik açısından hem de çoğu üniversitede ödenek ve kampüsün imkanlarından faydalanabilmek açısından çok hayati olduğunu gördük.

Kulüpleşme prosedürleri konusunda her üniversitenin izlediği yöntemin farklı olduğunu İstanbul'da bir vakıf üniversitesinde LGBTİ+ kulübü kurmak mümkün olabilirken bir devlet üniversitesinde bunu üniversite yönetimiyle tartışmanın bile mümkün olmadığını gözlemledik. Aynı şekilde İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerde üniversite yönetimleriyle yaşanan sorunlar Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kolluk kuvvetlerinin kampüs yaşamına yoğun müdahaleleriyle başka boyutlarda yaşanıyor. Kulüp ve toplulukların etkinliklerinin pandemi gerekçesiyle sıklıkla engellendiğini anlıyoruz.

Pandemiyle birlikte uzaktan eğitime geçilmiş olmasının bir başka sonucu da sınıflar arası bilgi aktarımını kesmiş olması, aynı kulüpte daha önce bulunmuş öğrencilerin üniversiteye yeni başlayan arkadaşlarına bilgi ve deneyim aktarımında bulunamadan mezun olması. Bu durum da gerek prosedürleri takip etmek gerekse kazanılmış hakların bilinmesi ve korunması açısından sorunlar yaratıyor.

İnsan hakları izleme çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar ışığında öncelikli olarak keyfi bir biçimde karar verilen ve uygulanan uzaktan eğitimden vazgeçilmesini ve kararın bir düzenlemeye tabii olmasını, ikinci olarak da üniversitelerin inisiyatifine bırakılmış olan kulüpleşme süreçlerinin Anayasal haklarla uyumlu bir yönetmeliğe bağlanmasını tavsiye ediyoruz.

Bu rapor,
Sivil Alan Araştırmaları Derneği
tarafından hazırlanmıştır.
CSSA | Temmuz 2023

Sivil Alan Araştırmaları Derneği

+90 216 330 42 30
info@civicspacestudies.org

Bize ayrıca Facebook, Twitter, Instagram ve Youtube üzerinden de ulařabilirsiniz:

f @sivilalanarastirmalariderneęi/

X @CivicSpace_tr

▶ @sivilalanarastirmalari

◉ @sivilalanarastirmalari